

Tartu Ülikool
Filosoofiateaduskond
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele osakond

Argumentatsioon ja rollid meditsiinitöötajate streigi diskursuses
Bakalaureusetöö

Merilin Sarapuu
Juhendaja: Maigi Vija, MA

Tartu 2014

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Teoreetilised lähtekohad	5
1.1. Diskursuseanalüüs	5
1.2. Diskursuserollid.....	6
1.3. Argumenteerimine	8
1.4. Argumenteeriv tekst.....	9
1.4.1. Retoorika argumenteeriva teksti alusena	10
1.4.2. Ajalehtede arvamustekst	11
2. Postimehe ja Eesti Päevalehe arvamuskirjelduste analüüs	13
2.1. “Kui patsient pole teretunud”	14
2.2. “Streik – kiita või hukka mõista?”	17
2.3. “Esmalt peab tõusma kõigi palk”	21
2.4. “Kes on Eesti tervishoiu peremees?”	23
2.5. “Elu pärast arste”	25
2.6. “Sein muutuste ees”	28
2.7. “Arstid, leppige 6,6 protsendiga”	32
2.8. “Tervishoid ja arstide frustratsioon”	35
2.9. “Ka kirjanikud võiksid streikida”	37
2.10. “Inimliku külatohtri kuju”	39
2.11. “Ärge pesuveega patsienti välja visake!”	41
2.12. “Arstid ja aus palk”	44
3. Järeldused ja diskussioon	47
Kokkuvõte	50
Argumentation and roles in the medical personnel’s strike discourse. Summary	51
Kasutatud kirjandus	53
Kasutatud artiklid	55

Sissejuhatus

Bakalaureusetöö käsitleb Postimehe ja Eesti Päevalehe arvamustekste meditsiinitöötajate streigi teemal. Ligi kuu aega väldanud streik sai alguse 2012. aasta oktoobris, tulenevalt meditsiinitöötajate rahuolematusest tervishoiusüsteemi vastu. Meditsiinitöötajate streik puudutas väga palju erinevaid inimesi, sest lisaks arstidele ja poliitikutele mõjutas streik ka patsiente. Sellest tulenevalt võtsid antud teemal sõna ka näiteks kirjanikud, ajakirjanikud ja üliõpilased. See suurendab erinevate arvamuste hulka ja arvamustekstide mitmekesisust, mis omakorda võimaldab saavutada parema ülevaate meditsiinitöötajate diskursuse argumentatsioonist.

Bakalaureusetöö eesmärk on uurida, missuguste keeleliste valikute kaudu on konstrueeritud meditsiinitöötajate diskursust. Eesmärgist lähtuvalt on käesoleva töö autor sõnastanud ka uurimisküsimused:

1. Missuguseid diskursuserollid väljenduvad arvamusedartiklites?
2. Milliste keeleliste vahendite abil arvamusedartiklite autorite diskursuseroll tekstis väljendub?
3. Missugust hoiakut kirjutajad rollist lähtuvalt kujundavad?
4. Kuidas püüavad arvamusedartiklite autorid lugejat mõjutada?

Seejuures vaadeldakse ka, kuidas erinevad ühiskonnagrupid oma seisukohti põhjendavad ja kuidas nad suhtuvad teistesse streigi osapooltesse. Osapooltena on bakalaureusetöös eristatud poliitiku, meditsiinitöötajaid ja nn kolmandat osapoolt, kes ei kuulu nimetatud rühmadesse ja kelle arvamus võiks eelduste kohaselt olla seetõttu teistest rühmadest objektiivsem. Uurimistöö materjaliks on valitud kuus arvamusedartiklit ajalehest (sh võrguväljaandest) Postimees ja kuus arvamusedartiklit ajalehest (sh võrguväljaandest) Eesti Päevaleht vahemikus 13.09.12 kuni 31.10.12. Erinevate rühmade argumentatsiooni on vaadeldud mõlema väljaande peale kokku, et saada suuremat uurimismaterjali üldistuste tegemiseks.

Ajalehe arvamustekst on subjektiivne eneseväljendus oma seisukoha põhjendamisel. Käesolevas töös on arvamustekste analüüsitud kriitilise diskursuseanalüüsi kaudu. Reet Kasiku (2003: 46) järgi on kriitilise tekstianalüüsi üheks põhialuseks, et tekstid koosnevad valikutest ja valik on seotud teksti tegija vaatepunktiga. Nii on ka käesolevas töös iga arvamuseartikli puhul arvestatud kirjutaja positsiooniga ning vaadeldud, milline diskursuseroll nende valikutest väljendub.

Varasematest käsitlustest on tekstianalüüsi kirjeldanud ja kasutanud meediatekstide uurimisel Reet Kasik. Tekstianalüüsi kaudu on argumenteerivat teksti hiljem uurinud Karen Kuldnokk, kes on analüüsinud argumentatsiooni ja keelelist mõjutamist Eesti kaitsepoliitilises diskursuses (2011). Riigieksamikirjandi kui argumenteeriva teksti tekstuaalseid, retoorilisi ja diskursiivseid omadusi on uurinud Kersti Lepajõe oma doktoritöös (2011a). Tekstianalüüsi on kasutanud ka Kathy Sarapuu (2006), kes on uurinud diskursuserollide abil ajalehtede juhtkirjade suhtlustasandi tähendusi.

Siinse bakalaureusetöö esimene peatükk annab ülevaate tekstianalüüsist ja selgitab argumenteeriva teksti iseärasusi. Samuti tutvustab see, milline on olnud retoorika mõju argumenteeriva teksti kujunemisele ning diskursuserolle, mille väljendumist on vaadeldud arvamuskirjutistes. Kaks järgmist peatükki on arvamuselugude uurimiseks kriitilise diskursuseanalüüsi kaudu ja valitud meetodi kirjelduseks. Viimases peatükis teeb autor järeldused analüüsitud tekstide põhjal.

1. Teoreetilised lähtekohad

1.1. Diskursuseanalüüs

Tekstianalüüs lähtub sellest, et autori tehtud valikutega tekst loob tähendusi ja kujundab selle kaudu ise tegelikkust (Kasik 2008: 12). Üheks selliseks keelekasutuse valikute analüüsiks on diskursuseanalüüs. (Dijk 2005: 232) Kui aga tekstianalüüsis saab lingvist keskenduda keele formaalsetele omadustele (näiteks grammatika) uurimisele, siis diskursuseanalüüsis uuritakse just seda, milleks on neid keelelisi vahendeid kasutatud. (Brown, Yule 1983: 1)

Koos teiste interdistsiplinaarsete uurimissuundadega, nagu sotsiolingvistika, kõne etnograafia ja pragmaatika, on diskursuseanalüüsi üheks eesmärgiks seletada teksti ja kõne keerukaid struktuure ja strateegiaid, mida tegelikult sotsiaalses kontekstis ellu viiakse (Dijk 2005: 236). Norman Fairclough (1995b: 17) järgi võibki diskursuseanalüüsi mõista kui katset näidata süstemaatilisi linke teksti, diskursuse praktika ja sotsiokultuurilise praktika vahel.

Kriitilist diskursuseanalüüsi saab jagada kaheks: kriitiline ja kirjeldav (mittekriitiline). Kriitilisel diskursuseanalüüsil on kriitilised ja kirjeldavad eesmärgid. Domineeriv on aga mittekriitiline kirjeldav diskursuseanalüüs, mida on laidetud selgituste puudumise poolest – need ei anna ülevaadet, kuidas diskursiivsed tavad on sotsiaalselt kujundatud või millised on nende sotsiaalsed efektid. (Fairclough 1995a: 23) Kriitiline diskursuseanalüüs väidab, et põhjalik tekstianalüüs peaks olema märkimisväärne osa sotsiaalsete ja kultuuriliste tavade sotsiaalteaduslikust analüüsist. (Fairclough 1995a: 185) Tänapäeval nähakse kriitilist tekstianalüüsi kui meetodit, mille abil on võimalik analüüsida uurimisobjektiks olevate tekstide sotsiokultuurilist ülesehitust ja moodustumist (Kasik 2008: 10).

Fairclough soovib vaadata teksti kui mitmel tasemel analüüsivat materjali. Tekstianalüüs käsitleb tihti ainult seda, mis on tekstis sees, mitte seda, mis on tekstist välja jäetud, kuid ka millegi puudumine võib kanda olulist tähendust tekstis. Seda võtabki arvesse diskursuseanalüüs, mis analüüsib korraga nii teksti kui ka konteksti. (Fairclough 1995a: 210-211) Kriitiline tekstianalüüs on eeskätt tekstide sisu ja tähenduse analüüsimise meetod, mis võimaldab süvendatult analüüsida tekstide struktuure, tähendusi ja vorme kriitilisest vaatepunktist (Kasik 2008: 10-11). Kuigi teksti vormitunnused on igati olulised, on nad siiski ainult üks teksti paljudest omadustest. Tekste ei ole võimalik lõpuni analüüsida ega mõista tähendusest lahus ja tekstiga seotud kesksed probleemid koondavad just teksti tähenduse ümber (Kasik 2008: 11).

1.2. Diskursuserollid

Sõnad ja vormid, mis väljendavad interpersonaalseid tähendusi, tähistavad ja konstrueerivad tekstis edasi antavat maailma: need määravad kirjutaja ja lugeja vahelise suhte, kirjutaja suhte tekstisse ning konstrueerivad tekstis leiduvaid identiteete ja rolle. (Kasik 2008: 28) Teksti konstrueerides teeb kirjutaja seda teatud positsioonilt ja kirjutab ennast seega teatud diskursuserolli (Sarapuu 2008: 103). Diskursuserollide loetelu varieerub aga erinevate käsitluste järgi. Karen Kuldnokk (2011) on nimetanud peamisteks diskursuserollideks teadjat, õpetajat, hindajat, kritiseerijat ja vahendajat. Kathy Sarapuu (2006) on oma magistritöös näiteks tekste uurinud ka tunnustaja ja küsija rolli kaudu. Seevastu Pirjo Karvonen (1995: 18) on eristanud rollidena kõikiteadvat jutustajat, õpetajat, alandlikku palujat ja võrdväärset vestluspartnerit.

Diskursusetasandi osalistele omaseid rolle saab analüüsida teksti keeleväljendite toetudes (Kasik 2008: 28). Üheks selliseks keeleväljendiks on näiteks konditsionaali kasutamine. Kuigi konditsionaal võib esineda kõikides nimetatud diskursuserollides, saab eristada konditsionaali väljendumist rollide kaupa. Näiteks teadja rolli konditsionaali võib tõlgendada kui teadja rolli pehmendajat, ehk teisisõnu: autor ei taha, et tuleviku ennustus näiks liiga enesekindel. Pehmendada on võimalik ka adverbi *ehk* abil, mille puhul kirjutaja arvab, et ennustatu saab tõeks, kuid ei ole selles täielikult veendunud. (Sarapuu 2003: 140)

Eelpool mainitud teadja rollile on Reet Kasiku (2008) sõnutsi iseloomulik, kui teksti autor räägib enda nimel, viitamata mingitele allikatele ja kasutades kindla kõneviisi väitelauseid. Kathy

Sarapuu (2008) seevastu toob välja, et teadja rolli puhul võib artikli autor siiski nimetada ka teateallika. Selle eesmärgiks on eeskätt info objektiivsuse rõhutamine, kuna nii ei kanna teksti autor vastutust info tõlevastavus eest. Samas näitab teksti autor sellega aga ka, et ta on käsitletava teema suhtes informeeritud, tugevdades seega oma teadja rolli.

Teadja roll peegeldub ka tulevikusündmustest rääkimisel. Sellisel juhul saab viidata mingi tegevuse tagajärgedele, kirjeldades sündmuste käiku kindlas kõneviisis. Sündmuste käiku saab ka kirjeldada läbi tõenäosuse, mis juhul kasutabki teksti autor näiteks adverbi *tõenäoliselt*. Selline tõenäosushinnang on aga teadja rolli võtnud autori subjektiivne tõde, kuigi seda esitatakse taotluslikult objektiivsena. (Kasik 2008) Kathy Sarapuu (2008: 147) järgi esitatakse teadja rolli puhul tekst kindlas kõneviisis väitlausena, selle funktsiooniks on millegi tõdemine. Kirjutaja selgitab sündmuste ja asjade käiku ning informeerib lugejat.

Karen Kuldnoka (2002: 66) järgi on autori roll otseselt seotud lugeja rolliga. Näiteks asetab autor automaatselt lugejad õpilaste rolli, kui võtab endale õpetaja rolli. Õpetaja rolli puhul ütleb kirjutaja, mida tema arvates tuleks teha mingi olukorra parandamiseks. Seda kirjeldust aitab väljendada konditsionaali vormis verb, mis võib avalduda lisaks pealausele ka kõrvallauses, laiendades seeläbi tahtväljendusverbi. Pealause verb väljendab sel juhul soovitusi, soovitusi sisu väljendab aga kõrvallause tingiv kõneviis. Samuti kasutatakse konditsionaalvormi kõrvallauses selleks, et selgitada lugejale, miks oleks kasulik mingil viisil toimida. (Sarapuu 2003: 143-144)

Õpetaja rolli puhul seletab autor, mida tuleks tulevikus tegema hakata või kuidas asjad peaksid tulevikus olema. Õpetaja rollile on ka omane suunata diskussiooni küsimuste esitamisega ning käskiva kõneviisi kasutamisega lugeja poole pöördudes. (Kuldnokk 2002: 68, 69) Küsimuste esitamise puhul võib õpetaja rolli puhul iseloomulikuks pidada ka ise küsin – ise vastan struktuuri, mis edastab soovitusi ja õpetusi. (Kasik 2008: 31)

Konditsionaal kritiseerija rolli puhul väljendub võimaluses osutada sellele, et asjad ei läinud nii, nagu kirjutaja meelest oleksid pidanud minema. Seega olulisel kohal on minevikus toimunud sündmuste kritiseerimine. (Sarapuu 2003: 144) Kritiseerija roll avaldub ühtlasi aga ka oleviku vormis, näiteks väljendavad autori kriitilist suhtumist retoorilised küsimused. (Kuldnokk 2002) Kritiseerimine on seotud väärtushinnanguga, mis seisneb sündmuse positiivses või negatiivses väärtustamises. Kõige tavalisem ja selgem kritiseerimise vahend on siiski negatiivsete hinnangusõnade lisamine lausesse, millega kirjutaja annab eksplitsiitselt edasi oma suhtumist sündmusesse. (Sarapuu 2008: 131,134)

Kritiseerija rolliga samastub osaliselt hindaja roll, mis avaldub modaalverbide ja modaaladverbide kasutuses, näiteks *küllap* ja *kindlasti*. Samuti rõhutavad seda vastandavad modaalverbid, näiteks *siiski* ja *tegelikult*. (Kuldnohk 2002: 67,69)

Üsna tagasihoidliku diskursuserollina esineb tekstides vahendaja rolli. Sellisele rollile on tekstis omane allikale viitamine ja refereeriva verbi kasutamine pealauses. Vahendaja rollis autor vahendab seega lugejale, mida teised on öelnud. (Kasik 2008: 30)

Kathy Sarapuu (2008) on oma ajalehtede juhtkirjade uurimuses eristanud veel tunnustaja ja küsija rolle. Tunnustaja roll väljendub esiteks positiivset hinnangut märkivates sõnades, mis annavad lausele tugeva hinnangulise ja emotsionaalse sisu. Sellegipoolest võib tunnustaja rolli täheldada ka positiivsete hinnangusõnade puudumisel, kui kiitus selgub läbi mingi tegevuse tunnustamise. Positiivse suhtumise poolest on tunnustaja roll vastanduv kritiseerija rollile. Küsija roll seisneb probleemi tõstatamises. Erinevalt retoorilistest küsimustest ei sisalda probleemina esitatud küsimused kriitikat ega enamasti üldse mingit hinnangut (Sarapuu 2008: 169). Sarnaselt Reet Kasiku (2008) õpetaja rolli kirjeldusele, võib Kathy Sarapuu (2008) järgi küsija rollis teksti autor kasutada ise küsin – ise vastan struktuuri. Sel juhul on eesmärgiks äratada lugejas tähelepanu.

Kirjutaja võib ühes juhtkirjas võtta endale mitmeid suhtlusrolle, mis on üksteisega põimunud või tõusevad esile teksti eri osades. Näiteks on tüüpiline, et olukorda kirjeldavas osas esineb kirjutaja teadjana, seejärel sündmuste kritiseerijana ja/või õpetaja positsioonilt osutades, milline on või oleks olnud soovitatav tegutsemisviis. (Sarapuu 2008: 116) Samuti pole ka lõplikku rollide tunnuste või diskursuserollide loendit, osaliselt seetõttu, et kirjutaja paratamatult ei võta teadlikult arvesse, millisest rollist lähtuvalt ta kirjutab. (Sarapuu 2003) Sellele viitab ka Reet Kasik (2008), kelle sõnul diskursuserollide leidmiseks sageli sõnaselgeid vastuseid pole. Uurijal on sellegipoolest võimalik keeleliste valikute põhjal järeldada, millise kirjutajapositsiooni on teksti autor endale konstrueerinud.

1.3. Argumenteerimine

Argumenteerimine sisaldab retoorikat, loogikat ja dialektikat. Retoorikast saame suhte publikuga, loogikast tuletame põhjendamise vormi ja struktuuri. Loogika ei sisalda ainult matemaatilisi põhjendusi: loogika, millesse puutub argumentatsioon, aluseks on keel ja see kirjeldab

põhjendamise mustreid. (Zarefsky 2005: 7) Merle Kaldjärv (2003: 34) on nimetanud korrektseks argumentatsiooniks tõestust, mis seob põhjendid-argumendid teesiga loogiliseks tervikuks.

Argumenteerimist võib vaadelda kui verbaalset ja sotsiaalselt tegevust. Verbaalsus seisneb selles, et argumenteerimisel kasutatakse sõnu või lauseid, et midagi väita või vaidlustada, samas ka esitada küsimusi ja reageerida väidetule. Sotsiaalsus ilmneb vaidluses kahe või enama osapoole vahel. Vaidlus iseendaga, võimalike poolt- ja vastuväidete otsimine on sotsiaalne tegevus, mis on seotud inimese mõtlemisprotsesside eripäraga. (Lepajõe 2011a: 78) Selle vaidluse käigus püütakse välja selgitada tõde, toetudes poolt- ja vastuväidetele. (Kaldjärv 2003)

Douglas Walton (2006: 71) eristab argumenteerimise mõjuteguritena veenvust ja tõenäosust. Tõenäosuse puhul saaks väite tõesust hinnata olemasolevate statistiliste andmete põhjal. Veenvus juhib tähelepanu küsimusele, kas väide näib olevat tõene tavalises situatsioonis, mis on tuttav nii argumenteerijatele kui ka pealtvaatajatele. Merle Kaldjärve (2003: 16) sõnul püüabki argumendi esitaja näidata, et tema positsioon antud küsimuses on ratsionaalselt seletatav. Seega on argumendi esitamine alus tõestamisele, mis saab võimalikuks argumenteerimise teel.

Argumentatsiooni käigus loodud argument on seisukoht, mis peaks olema piisavalt põhjendatud ja loogiliselt korrektne. Argumenteerimine saab võimalikuks, kui on olemas kuulaja või kuulajaskond, kes on valmis argumentide esitusest osa saama, vaieldes nendele vastu või nõustudes esitajaga. Argument täidab aga oma eesmärgi siis, kui see on vastuvõetav teksti analüüsivale lugejale. Lugeja seejuures omab justkui rolli kohtunikuna, kes otsustab väite mõistuspärasuse üle. (Kaldjärv 2003: 17) Kersti Lepajõe (2011a: 78) järgi on argumenteerimise eesmärgiks õigustada või ümber lükata mingit arvamust, mis koosneb teatud väidete hulgast ja on suunatud auditooriumi heakskiidu saavutamisele.

1.4. Argumenteeriv tekst

Merle Kaldjärve (2003: 42) sõnul on selleks, et mõista meediategelikkust, vaja süveneda tekstide argumentatsiooni. Argumenteeriv tekst sisaldab arvamusi ja hoiakuid ning seondub tihti tekstiväliste ilmingutega, näiteks päevakajaliste probleemidega (Lepajõe 2011a: 78). Seejuures tekstist kostev hääl ei ole ainult kirjutaja oma, vaid tekstis kostab samal ajal ka teisi ühiskonnakihtide häält: tekst võib olla näiteks vastus, reaktsioon, jätk, vastuväide või heakskiit mingile teisele tekstile. (Karvonen 1995: 18)

Kersti Lepajõe väitel on argumenteeriva teksti kirjutaja eesmärk muuta lugeja mõttekäiku nii, et see ühtiks argumenteerija omaga. Argumenteeriv tekst on dialoogiline tekst, kus esitatakse vastandusi ning tuuakse välja positiivseid ja negatiivseid külgi. (Lepajõe: 2011b) Argumenteerimisel inimesed arvavad, et nende väited on üksteist välistavatel positsioonidel ja sellele vastuolule hakatakse otsima lahendust. Nad püüavad üksteist veenda, olles samal ajal ise avatud mõjutustele. (Zarefsky 2005: 7) Reet Kasiku (2007: 42) järgi on argumenteeriva teksti põhiülesanne autori arvamuse vahendamine ja selle põhjendamine, samuti nähtuste põhjuse ja tagajärje seoste näitamine.

Avalikus sfääris argumenteerimisel on kaks peamist iseloomujoont: need on adresseeritud publikule, mitte üksikisikule, ja need on kõigile kättesaadavad. Kerge kättesaadavus on ka põhjus, miks see mõjutab ühiskonda tervikuna. Argumenteerimine aitab saavutada demokraatliku ühiskonna eesmarke arendades kriitilist mõtlemist, läbimõeldud otsuseid ja aktiivset osalemist arutelus. (Zarefsky 2005: 96,100) Sotsiaalse ja poliitilise võimu teostamise mõistuspärasust saabki kontrollida sel juhul, kui iga isik suudaks arutlevas demokraatias aktiivselt kaasa mõelda (Kaldjärv 2003: 10).

1.4.1. Retoorika argumenteeriva teksti alusena

Tänapäevasel tekstianalüüsil on kolm peamist lingvistilist alust. Üheks neist on klassikaline retoorikaõpetus koos keelelise mõjutamise võtetega ja argumenteerimistehnikaga. (Kasik 2002: 7). Klassikaline retoorika pööras suuremat tähelepanu kõnekunstile ja veenmisoskusele, rõhutades eriti üleva, tõhusa, kauni ja veatu keelelise väljenduse omadusi. See oli oluline oskus, mida kasutati kuulajate poolehoiu võitmiseks, huvi äratamiseks ja tunnete mõjutamiseks. (Kasik 2007: 93) Merle Kaldjärve (2003: 15) järgi kannab argumenteerimine tänapäeval samu eesmarke, mida retoorikale omistati juba antiikajal – inimeste valitsemise vahendit.

Klassikaline arusaam retoorikast on mõistmine, kuidas sõnum mõjutab inimesi. (Zarefsky 2005: 7) Seevastu tänapäeval räägitakse lisaks kirjalike tekstide retoorikast, kus analüüsitakse neid keelelisi valikuid, mille abil lugejat mõjutatakse, kuidas kujundatakse tema suhtumisi ja hoiakuid, pakkudes teksti retoorikaga suuniseid teksti tähenduse tõlgendamiseks (Lepajõe (2011a: 21).

Retoorika keskendub kommunikatsioonile ja teadmiste arengule kuulajate ja rääkijate vahel. (Zarefsky 2005: 7) Nii nagu iga kõne on mõeldud kuulajale, on iga kirjutis mõeldud lugejale (Lepajõe 2011a: 22). Seega peab kirjutaja või rääkija oma arvamust põhjendama auditooriumi eeldusi silmas pidades ehk auditooriumist lähtuvalt tuleb teksti autoril teha keelelisi valikud, kuidas paremini lugejateni jõuda.

1.4.2. Ajalehtede arvamustekst

Avalikuks argumentatsiooniks eksisteerib palju erinevaid foorumeid. *Public forum* on kujutletav ruum, mis eksisteerib millal iganes inimestel on vabadust vahetada mõtteid. Probleem, mille üle arutletakse, mõjutab inimesi kollektiivselt ja ka individuaalselt. Traditsionaalselt tunneb *public forum* ehk avalikkus muret ühiskondlike ja poliitiliste küsimuste üle (näiteks sõda ja rahu, maksud ja sotsiaalne heaolu). (Zarefsky 2005: 97) *Public forum*'i tähenduse võib omistada ajalehtede arvamustekstidele, mis sisaldab avalikku probleemikäsitlust. Ajakirjanduslik tekst on seega avalik tekst, mille argumentatsioon jõuab paljude ühiskonnakihtideni. Merle Kaldjärv (2003: 10) on samuti sõnastanud, et ajakirjandustekstile on iseloomulik ühiskondlikkus ja võime mõjutada sotsiaalseid protsesse. See võime on usutavasti seotud aga teksti mõjukusega, mis sõltub arvamusteksti autori argumentatsioonist.

Ajakirjandustekstide abil püüavad huvigrupid või arvamusiidrid oma huvisid representeerida, mõjutades sellega ühiskonna avalikkust ja vastasgruppe. Ühiskonnailmingute selgitamiseks ja protsesside tõlgendamises üritatakse lisada kas otse või varjatult oma ideid (Kaldjärv 2003: 11). Ajakirjandusliku teksti autor püüab seejuures võtta ka arvesse, milline on tema lugeja. Tundes lugeja tõekspidamisi ja teadmisi, on võimalik tema võimalikke tõlgendusi näiteks juba ette eitada ja suunata seeläbi lugejat oma tähenduste juurde. (Kasik 2008)

Tekstitüübina kasutab arvamuskirjutis põhiliselt argumenteerimist, st tegeleb mingi seisukoha, väite tõestamise ja põhjendamisega, samas kui uudis kasutab põhiliselt narratiivi ehk tegeleb sündmuste edastamisega. (Kasik 2008) Ajalehe arvamuskirjutis on seega ajakirjanduslik tekst, mis esindab kellegi arvamust mingi probleemi kontekstis. Hoolimata sellest, et lugeja pole meediateksti lugemisel vastaja rollis, on sellisel arvamuskirjutisel dialoogiline formaat: auditooriumi liige peaks tõstatama küsimusi argumendi kohta, mida talle esitatakse. (Walton 2006: 167) Merle Kaldjärv (2003) on lisaks väitnud, et pelgalt seisukoha omamine ei ole piisav

argumenteerimise algatamiseks. Argumenteerimiseks on vajalik lugeja või kuulaja olemasolu, kes oleks võimeline kahtlema esitatud arvamuse õigsuses.

Ajakirjandustekstide kaudu saavad erinevad ühiskonnagrupid end teadvustada ja esitada oma seisukohti. Ideede vahendamise ja ideoloogiate kehtestamise võimalus on viinud selleni, et meediakommunikatsioon muutub aina rohkem võimu tööriistaks. Demokraatia saab aga edukalt toimida üksnes siis, kui meediakanalid on avatud erinevatele vaatepunktidele ja ideoloogiate esitamisele. Seetõttu peab demokraatlik meedia tagama sõnavabaduse ehk arvamuste vabaduse igas ühiskonnagrupis. Lugejal tuleb nende arvamuste vastuvõtmisel aga mõista, mil viisil poliitiline ja majanduslik eliit temaga ajakirjanduse kaudu manipuleerib. (Kaldjärv 2003: 22-23)

2. Postimehe ja Eesti Päevalehe arvamuskirjutajate analüüs

Käesoleva bakalaureusetöö uurimismeetodiks on kriitiline diskursuseanalüüs. Kriitiline tekstianalüüs on keelekeskne, see lähtub sõnavalikust, vormidest ja lingvistilistest struktuuridest. Selle tõlgendus ja seletusmeetodid seostavad keelelise analüüsi sotsiokultuurilise kontekstiga ja ühiskondliku taustaga (Kasik 2008: 41). Diskursuseanalüüs on samuti keelekeskne, keskendudes seejuures aga rohkem sellele, mida keelelised valikud väljendavad ning mis on nende valikute eesmärk. (Brown, Yule 1983)

Uurimismaterjaliks on valitud kokku 12 arvamuskirjutajat Eesti Päevalehest ja Postimehest (sh võrguväljaannetest), mida on käesolevas töös analüüsitud artiklite kaupa. Seda on tehtud põhjusel, et oleks võimalik vaadata igat lauset laiemas kontekstis, kuna tähendused on sageli mõistetavad just teksti kui terviku kaudu. Karen Kuldnoka (2008) järgi omandavad sõnad tähenduse eeskätt kontekstis: sõnad ja väljendid, mis iseseisvalt on neutraalsed tähistajad, võivad kontekstis väljendada ja kujundada hoiakuid, mida sõna või lause üksiktasandil polnud võimalik märgata.

Bakalaureusetöös ei analüüsita arvamuskirjutajate pealkirju ja erinevate väljendite kasutussagedust. Eesmärk on uurida, missuguste keeleliste valikute kaudu on konstrueeritud meditsiinitöötajate diskursust ning kuidas avalduvad diskursuserollid nendes arvamuskirjutajates. 12 arvamuskirjutajat jagunevad võrdselt Postimehe ja Päevalehe vahel, mõlemast on valitud kaks tervishoiu valdkonda kuuluvat inimest, kaks poliitikut või poliitikaga seotud inimest ja kaks arvamuskirjutajate autorit väljaspoolt neid valdkondi (nt ajakirjanik, kirjanik).

Diskursuseanalüüsi meetodi kriitika seisneb selle tugevas subjektiivsuses. Teksti analüüsides ei saa uurija kindel olla, et teksti autor on teadlikult konstrueerinud just sellise tähenduse nagu uurija on sõnastanud. Samuti võib tähendus erinevate lugejate jaoks varieeruda. Reet Kasik (2003: 50-51) on sõnastanud, et tähenduse analüüs on alati tõlgendus ja ükskõik missuguse tõlgenduse usutavuse tagatiseks on ainult teksti täppislugemine ja konkreetsed tekstinäited.

2.1. “Kui patsient pole teretunud”

2012. aasta septembris oli Siim Kallase ametipositsiooniks Euroopa komisjoni asepresident. Tema arvamusartikkel meditsiinitöötajate streigi teemal “Kui patsient pole teretunud” ilmus Eesti Päevalehes 13. septembril 2012. See tähendab, et tema arvamus ei kujunenud mitte streigist endast, kuna streiki veel ei olnud, küll aga olid selleks ajaks teravnendud ja avalikkuseni jõudnud probleemid tervishoiu valdkonnas. Seda väljendab Siim Kallas arvamusartikli esimeses lauses, kui ütleb, et viimasel ajal on olnud kõvasti juttu tervishoiust ja rahapuudusest.

Edasi esitab Siim Kallas ennast kui autoriteeti endise rahandusministrina (näide 1). Seeläbi annab ta ka lugejale teada, mis rollis on ta oma arvamuse esitamisel. Siinkohal on selleks teadja roll, kuna Kallas endise rahandusministrina on olnud üheks tervishoiusüsteemi kujundajaks ja peab seetõttu olema piisavalt hästi toimuvaga kursis. Teadja rolli on kirjeldanud Kathy Sarapuu (2008), kelle järgi peitub teadja rollis hinnang sündmuste tõlevastavusest. Lisaks sellele saab lugeja näite 1 abil teada, kelle seisukohta Kallas esindab ja millest on tema arvamus tingitud.

(1) *Rahandusministrina olin omal ajal üks meie praeguse tervishoiusüsteemi kujundajaid.* (EPL 13.09)

Kallas nimetab seejärel tervishoiusüsteemi ebaõnnestunuks ja ütleb väite, millele hakkab keskenduma kogu arvamusartikkel: *raha süsteemis nagu on, aga head suhtumist on vähe*. Väite esimese poolega viitab Kallas, et tema kui endise rahandusministri kohustused on täidetud ja arstide rahulolematusest on seega viinud kellegi teise halvasti tehtud töö. Lisaks on eelnevas väites märkimisväärne teadja rolli pehmendav konjunktsioon *nagu*, kui Kallas kirjeldab raha olemasolu, seevastu suhtumise puudulikkus on esitatud enesekindlat teadja rollis. Eelnevalt nimetatud väite põhjenduseks esitab Kallas narratiivina loo, kus kiirabi kutsunud ema sai arstilt riielda (näide 2). Näide illustreerib siinkohal peamist mõtet ja kohandub konkreetse olukorraga.

Kui vastuvõtja on veendunud, et üldistusele tuginev väide on kirjeldatud näite puhul tõene, siis võib ta ka kergemini veenduda üldistuse paikapidavuses. (Walton 2006: 40) Näites 2 kasutab Kallas lühikesi lihtlauseid, mis jutustavad lugu lühidalt, aga konkreetselt. Loole on omistatud tõsine iseloom, mida lühikesed laused annavad dramatiseerivalt edasi. Kirjeldus lõppeb arsti käest riielda saamisega (*ja ema sai arsti käest kõigepealt riielda*), kuid põhjendust ei ole

antud ja lugeja jaoks jääb seega mulje, et riieldi põhjusteta. Kallas nimetab sellist käitumist tavaliseks ehk kaudses kõneviisis (*see olevat tavaline*) üldistab kõikide arstide käitumist. Sellest tuleb välja ka selge valik, millist osapoolt Kallas esindab ja kellele vastandub ehk et vastanduvaks pooleks on meditsiinitöötajad.

(2) *Üheksakuuse lapse silma peale laskus herilane. Ja muidugi nõelas. Kutsuti kiirabi. Kiirabi viis lapse koos emaga lastehaiglasse. Ja ema sai arsti käest kõigepealt riielda. See olevat tavaline.* (EPL 13.09)

Oma väitele kinnituse saamiseks loob Kallas teadja rollis argumente, mida ei saa ümber lükata, aga ka mitte tõestada. Näiteks ütleb Kallas, et Eesti meditsiinist räägivad inimesed palju halba (näide 3). Kersti Lepajõe sõnul on sarnane konstruktsioon „paljud arvavad” sagedane viis esitada käibetõdesid. Kirjutaja üritab lugejat veenda, et ta pole ainuke, kes nii arvab, kuigi ta pole esitanud konkreetseid allikaid oma seisukohtade kinnituseks (Lepajõe 2011a: 100). Lisaks saab näite 3 järgi tõdeda, et iga lugeja on tõenäoliselt kuulnud kedagi, kes on talle meditsiinist halba rääkinud ja eesmärk ongi panna inimest mõtlema just sellele olukorrale. Mõtlemine, kas ja kui palju on lugeja kuulnud meditsiinist head, ei ole arvamuseartikli autori seisukohast kasulik. Nii ei räägi ka Kallas muudest aspektidest arsti seisukohast (töökoormus, pikad järjekorrad), kuid arvamuseartiklis arstide seisukohast rääkides väidab, et arsti jaoks on patsient tülikas.

(3) *Alati võib olla ebameeldivaid üksikjuhtumeid. Aga Eesti meditsiinasutustest räägivad inimesed siiski palju halba. On ülbust, hoolimatust, ükskõiksust. Seda kuuleb nii noorte lastevanemate kui ka elatanud patsientide suust.* (EPL 13.09)

Meelevaldseks argumendiks võib ka nimetada Kallase “tervishoiu koostisosade” loetlemist. Selle järgi on esimesel kohal haigekassa, teisel kohal riiklike meditsiinasutuste juhtkonnad ja kolmandal arstid koos meditsiinipersonaliga. Kallas asetab neljandale kohale patsiendid (näide 4). Tuginedes hooletusse jätmisele, ilmestab Kallas patsiendi neljandale kohale asetamist küsimustega. Kathy Sarapuu (2008: 170) järgi viitab see küsiija rollile, mille puhul teksti autor küsib küsimusi tekstimoodustusvõtena, et äratada lugejas tähelepanu.

(4) *Ja mis on neljandal kohal? Mis see oligi? Ah jaa, patsient.* (EPL 13.09)

Tegusõna ainsuse kolmas pööre näites 5 väljendab seda, et ei kõneleja ega kuulja pole kumbki subjektiivsikuks. (EKI 2014) Kallas on kasutanud tegusõna kolmandas pöördes sõnu nii,

et neist saab välja lugeda tegusõna ainsuse või mitmuse esimest ja teist pööret, näiteks mina olen või meie oleme. Selle näite järgi saab lugeja asetada ennast kirjeldatava rolli: *ta ei ole teretulnud* – mina olen patsient, mina pole seega teretulnud, *patsient on tülikas* – mina olen patsient, mina olen seega tülikas.

(5) *Eesti tervishoius ei ole patsient teretulnud. Teda talutakse, aga ta ei ole teretulnud. Patsient on tülikas.* (EPL 13.09)

Halva esile toomiseks on mõjus selle heaga vastandamine. Kallas teeb seda erameditsiinasutuste ja Belgia arstiabi näitel. Ta kirjeldab, kui hea on külastada erameditsiinasutust, ja seda, et Belgia arstide suhtumine patsienti on Eestiga võrreldes teistsugune. Esitatud näidete lõpus esitab Kallas arste kritiseerides lugejale küsimuse (näide 6). Selline küsimus on ilmselt mõeldud Eesti arstide vastu provotseerima lugejat, kes olles kuulnud Belgia ja erameditsiini näidet, soovib samasugust kohtlemist. Küsimus näites 6 väljendab selgelt kritiseerivat suhtumist, mistõttu pole tegemist siinkohal küsija rolliga, vaid hoopis endale võetud kritiseerija rolliga. Oma kritiseerivat suhtumist väljendab Kallas aga Belgia kaudu ning Eesti endise rahandusministrina, mis tähendab, et Kallas näitab ennast kui distantseerunud teadja rolli osalist, kes mitte ainult enam ei vastuta, vaid pole ka ise probleemi keskmes.

(6) *Huvitav, kas need Eesti arstid, kes räägivad nii palju välismaale tööle minemisest, tõesti kujutavad ette, et patsientide hurjutamisega võib rikkaks saada?* (EPL 13.09)

Artikli lõpupoole toob Kallas esile teise peamise väite, mille järgi Eesti tervishoius raisatakse raha (näide 7). Ta nimetab tervishoiutöötajaid “tegelasteks”, kes avalikkuselt liigutavate palvetega raha korjavad. “Tegelane” on siinkohal tõenäoliselt negatiivse varjundiga asendamas sõna “töötajad”. Negatiivse varjundiga sõnad viitavad jällegi kritiseerija rollile, millega kirjutaja annab Kathy Sarapuu (2008: 134) järgi eksplitsiitselt edasi oma suhtumist sündmusesse. Lisaks on märkimist väärt fraas *korjata raha uue tulikalli imemasina ostmiseks*. “Tulikallis imemasin” näitab Kallase arvamust selle masina ebavajalikkusest. “Imemasin” on aga abstraktne ja seda ilmselt taotluslikult, sest igasugune masin võib olla mõne inimese elupäästjaks. Konkreetse masina mainimata jätmisega saab seega vältida vastuargumente, mille poolest “imemasin” on vajalik.

(7) Tervishoiutegelased pöörduvad muudkui avalikkuse poole liigutavate palvetega korjata raha uue tulikalli imemasina ostmiseks, mida meditsiinitehnika hiigeltootjad nii innukalt pakuvad. (EPL 13.09)

Artikli lõpus kasutab Kallas vastast ründavat retoorikat (näide 8). Pole teada, kes on vastane, kuid selleks on Kallase sõnul *mõni inimene*, kes kutsub arste üles streigile ehk *mässule*. Mäss aga peaks inimestes tekitama negatiivseid seoseid, nii ka mässaja, kelleks oleks sel juhul arst. Kallas jätab aga nimetamata, et tegemist on arstiga, viidates vaid, et selleks on *mõni inimene*. Näites 8 kirjutab Kallas liialdavalt ka, et üleskutsete tegijad on ebaõnnestunud, vihkavad kõike ja eriti Eesti riiki. Sellega püüab Kallas veel enam lugejale sisendada, et streiki toetavaid inimesi ei tohiks kuulata ega usaldada.

(8) Kui ma loen ja kuulen üleskutseid, mis kutsuvad arste mässule, siis panen tähele, et neid esitab mõni inimene, kes on viimase kahekümne aasta jooksul alati, kõikjal ja kõiges ebaõnnestunud. Selline inimene vihkab kõike, oma kolleege, asutust, kus ta töötab, ja eriti muidugi Eesti Vabariiki. Tema motiiv pole kohe kindlasti mitte võitlus oma kolleegide huvide eest. (EPL 13.09)

Oma kirjutises esineb Kallas läbivalt teadja ja ründavas retoorikas väljenduvas kritiseerija rollis, luues oma seisukohti tugeva kindlameelsusega. Pehmenduste asemel jääb Kallase arvamuskirjanduses silma oma väiteid tugevdavad adverbid. Näites 8 kasutab Kallas adverbi *kindlasti* juures ka topelheitust: *pole kohe kindlasti mitte*. Sellega rõhutab ta antud näites veel enam oma enesekindlust ja negatiivset hoiakut streigi tekkimise suhtes. Artikli lõpetuseks lausub Kallas jällegi teadja rolli väljendades demagoogiliselt, et temal on ideid, kuidas muuta tervishoid patsiendisõbralikumaks.

(9) Kui aga keegi sooviks algatada liikumise muuta Eesti tervishoid praegusest patsiendikesksemaks, oleksin valmis talle mõningaid ideid pakkuma. (EPL 13.09)

2.2. “Streik – kiita või hukka mõista?”

2012. aastal Euroopa parlamendi saadikuna töötanud Siiri Oviir avaldas arvamuskirjanduses Postimehes vahetult enne streigi algust ehk 27.09.2012. Poliitilisel maastikul on tema positsioon võrreldes teiste arvamus avaldanud poliitikutega mõneti erinev. Kuna tegemist on endise

sotsiaalministriga, siis tuleb arvestada, et tal on olnud aastatepikkune roll tervishoiusüsteemi arengus. Küll aga lubab ametikoht Euroopa parlamendis tal näha streiki eemalt ning tal pole vajadust astuda kaitsepositsioonile.

Oviir alustab artiklit rahvatarkuse kasutamisega: *pole halba ilma heata*. Rahvatarkus annab siinkohal võimaluse tuua välja probleemiga kaasneva positiivse aspekti. Selleks on nimetatud rahva aktiivset osalemist arutluses tervishoiusüsteemi kitsaskohtade üle. Tuleb märkida, et tegemist on poliitiku sõnavõtuga, mistõttu arvamuseartikli alustamine sellisel kujul võib tuleneda soovist näidata välja objektiivsust.

Esimesed lõigud ei too välja mingit seisukohta osapoole valiku üle, vaid juhatavad sisse sellele järgneva teksti. Lisaks on märgata suurt taktitundelisust. Näites 10 tänab poliitik Siiri Oviir arstide liitu streigi algatamise eest, kuna nii innukat debatti pole tema sõnul ammu olnud. Siinkohal võib küsida, kas on tegu mõneti iroonilise tänuga, kuigi selget irooniat ei paista. Pigem on siiski tegemist viisakusest tuleneva tänuavaldusega, kus tänatakse teist osapoolt mis tahes sõnavõtu eest. Haldur Õimu (1986: 263) käsitluse põhjal avaldub mitmes erinevas maksiiimis viisakusprintsii, mis tähendab ebaviisakuse minimeerimist partneri suhtes. Näites 10 kehtib aprobatsioonimaksiim, mille järgi oma hinnangutes tuleb minimeerida laituse või hukkamõistu väljendamist teiste suhtes ja maksimeerida kiitusi teiste aadressil. Selline hoiak on omane esimeses peatükis kirjeldatud tunnustaja rollile. Kathy Sarapuu (2008) järgi võib tunnustaja rolli puhul leida lausest positiivset hinnangut märkivaid sõnu, milleks siin lauses on adjektiiv *innukas*:

(10) *Nii innukat debatti pole pikka aega olnud. Ja selle eest algatajaile, arstide liidule, tänud.* (PM 27.09)

Enne seisukohtade loomist toob poliitik välja, et tervishoiusüsteemi rahastamise probleemi puhul on tegemist dilemmaga – vajadusega valida kahe enam-vähem võrdsena näiva võimaluse vahel (näide 11). Nendeks võimalusteks on tervishoiu süsteemi parandamine või rahastuse suurendamine selle nimel, et rahul oleks nii patsient kui ka tervishoiutöötaja. Tegemist on seega küsimuse abil probleemi tõstatamisega, esitamata mingisuguseid hinnanguid. Sellist väljenduslaadi on Kathy Sarapuu (2008) kirjeldanud kui küsija rollile omast keelekasutust.

(11) *Meie ees on täna dilemma – kas olemasolevate vahendite raames on võimalik märkimisväärselt süsteemi täiustada nii, et rahul oleks patsient ja rahul ka tervishoiutöötaja? Või vajame tervishoiusüsteemi raha juurde?* (PM 27.09)

Oviiri arvamus avaneb kolmandas lõigus, kui ta hakkab esile tooma ettepanekuid, mida on tervishoiu parandamiseks tehtud. Neid ettepanekuid asub ta aga kritiseerima, muutudes ühtlasi oma pehmema iseloomuga rollitasanditelt (tunnustaja, küsija) negatiivsema suunas ja asudes seega kritiseerija rolli. Näites 12 viitab ta Euroopa kogemusele tuginedes, et ettepanek haiglate ühendamiseks on halb kavatsus. Samast näitest selgub, et Oviir kritiseerib poliitilist ettepanekut, mis tähendab enda vastandumist tervishoiusüsteemi heaolu üle otsustajate suhtes, mida ta ei too selgelt esile, kuna kasutab konkreetset lõigus peamiselt vaid umbisikulist kõneviisi: *on ära proovitud, on pakutud, ei saavutatud, tunnistati*.

(12) *Välja on pakutud kõigi Tallinna nelja haigla ühendamine. See nn. kombinaatsüsteem on Euroopas omal ajal ära proovitud.* (PM 27.09)

Kritiseerides esitatud ettepanekuid (näiteks erapraksiste turu suurendamine), viitab Oviir oma argumendile kaalu andmiseks esiteks autoriteetidele, nii endale kui ka Eiki Nestorile, kelle seisukoht ühtib tema omaga. Lõhmus (2000) on nimetanud meediatekste sümboolseks võitlusväljaks, kus asuvad erinevad osalejad, kes jagunevad seitsmeks. Üheks neist on varjatud kehtestajad, kes esindavad teistest sõltumatut hoiakut kehastajate, materjali, teema suhtes ja mõjutavad oma olemasoluga saatjat. Selliseks varjatud kehtestajaks on näites 13 Eiki Nestor, kelle kaudu Oviir püüab kehtestada oma lähenemist tervishoiusüsteemi mõistmisele.

(13) *Olen nõus Eiki Nestoriga, kes tänaseid võimalusi süsteemisiseselt vahendite ümbertõstmisel on nimetanud surnud ringiks, mis pikaajalist lahendust probleemidele ei loo.* (PM 27.09)

Teiseks tugineb Oviir oma argumentatsioonis arvudele. Ühes lõigus kirjeldab ta kogu argumentatsiooni, mis põhineb matemaatilisel/statistilisel arvutusel. Faktide esile toomiseks esitab ta kõigepealt väite: *Töötajate palgamaksust peab jaguma... Juba pikki aastaid kogeme, et ei jätku* (näide 14). Seejärel kasutab ta kolmel korral korduvat fraasi *vaatamata sellele*, millega toob ta välja ebaõnnestunud poliitilisi käike, mis oleks võinud olla probleemi lahendajateks. Sellise rõhutamisega toob ta lugejani olulise, mida ta tahab läbi kogu teksti sisendada: olemasolevad abinõud pole toonud loodetud väljapääsu, tarvis on võtta kasutusele muu lahendus. Kui teksti autor räägib, kuidas asjad peaksid olema, ja õpetab, mida oleks targem teha, siis võtab autor sellega endale õpetaja positsiooni (Kasik 2008). Oviir nimetabki probleemi lahenduse järgnevas lauses: *vajame tervishoiu rahastamise muutmist ja seda läbi üleüldise maksusüsteemi*.

(14) Töötajate palgamaksust peab jaguma nii arstiabi saamiseks, haiglate ülalpidamiseks, aparatuuri ostuks kui ka meditsiinitöötajate palkadeks jms. Juba pikki aastaid kogeme, et ei jätku, vaatamata sellele, et endise 115 haigla asemel on täna 19. Vaatamata sellele, et 2002. aasta seadusega kokkulepitud haiglate kapitalikulude katmine riigieelarvest sai enne jõustumist tühistatud, vaatamata sellele, et jõusse ei astunud ka sama seadusega kehtestatud transpordikulude hüvitamine patsiendile. (PM 27.09)

Oma seisukoha kinnistamiseks toob Oviir võrdluseks Euroopa Liidus kehtiva tervishoiu rahastuse. Lisaks kirjutab ta, et probleemid tervishoiusüsteemis on mujal tunduvalt väiksemad kui meil, kes *me uhkes üksinduses ajame õhukese riigi joont*. Siinkohal kritiseerib Oviir otseselt juba poliitilist käekäiku. Veel enam, ta lükkab hurjutavalt tagasi nimetamata vastase argumendi, millest võib välja lugeda poliitilise argumendi (näide 15). Selline eneseväljendus viitab jällegi õpetaja rollile, kuna ütleb poliitikutele suunatud sõnavõttus, mida nad ei tohiks teha.

(15) Eeskujudki ELis on olemas ja ei maksa meie üldsust hirmutada, et need tänased heaoluriigid kohe-kohe kokku kukuvad. (PM 27.09)

Oviir lõpetab artikli lugejat kaasates: *...vajame poliitilist arukust ja otsustusjulgust*. Põhilised konstruktsioonid, näiteks *peame oluliseks, arvame, et...* jne on retoorilises mõttes üsna toimivad, sest kaasavad lugeja, kui see peaks vähegi samamoodi arvama (Rääk 2002: 122). Antud juhul on vajadus poliitilisele arukusele ja otsustusjulgusele väide, millele ei saa lugeja vastu vaielda. Tekib tinglik üksmeel ja arusaam, et arvamuse loo kirjutaja kutsub üles mõistlikkusele, mida ootavad mõlemad osapooled üksteiselt.

Kuigi arvamuseartikli alguses loob Oviir endast objektiivse kuvandi läbi tunnustaja ja küsija rolli, siis oma argumentatsiooni esitab Oviir kokkuvõttes kritiseerija ja peamiselt just õpetaja diskursuserolli kaudu. See tähendab, et autor räägib, kuidas asjad peaksid olema, ja õpetab, mida meil oleks kõige targem teha (Kasik 2008: 31). Lisaks leidub Oviiri keelekasutuses õpetaja rolli tunnuseid, nagu otsesest pöördumist – ise küsin, ise vastan struktuuri – ning käskivat kõneviisi. Seeläbi püüab ta lugejat mõjutada oma seisukoha õigsuses ja kummutada vastanduva ehk tervishoiu küsimustes otsustavate poliitilise juhtide ideoloogiat.

2.3. “Esmalt peab tõusma kõigi palk”

Hanno Pevkur oli tollase sotsiaalministrina meditsiinitöötajate streigi teema vaieldamatuks osaliseks ning mitmed hilisemad arvamused artikkelid olid osaliselt suunatud just temale kui ühele võimalikule probleemide lahendajale. Pevkur avaldas 27. septembril 2012 ehk streigi eel Eesti Päevalehes arvamuse artikli “Esmalt peab tõusma kõigi palk”.

Pevkur alustab artiklit teadja rollis esitatud väidetega (näide 16). Teise väite puhul on tegemist aga info valikulise edastamisega, mida Merle Kaldjärv (2003) on nimetanud propaganda tunnuseks. Propaganda on Merle Kaldjärve (2003: 37) järgi erinevate demagoogiavõtete kasutamine, et kehtestada oma ideoloogia. Näites 16 kirjutab sotsiaalminister Hanno Pevkur, et Eesti arstide palgasuhe riigi keskmisesse palka ei ole kehvem Soome omast. Võrreldud on siinkohal keskmise palga suhet, küll aga on meedikud hilisemalt artiklites välja toonud, et nende palk on sõltuv suurendatud töökoormusest.

(16) Arstide palgatõusuks peab rikkamaks muutuma kogu ühiskond. Eesti arstide palgasuhe riigi keskmisesse palka ei ole väiksem kui Soomes. (EPL 27.09)

Teadja rolli puhul räägib autor enda nimel, viitamata allikatele ja kasutamata pehmendavaid modaalverbe. (Kasik 2008) Pevkur toob näites 17 välja väite, mille järele kirjutab, et *siin ei saa teistmoodi kahtlustki tekkida*. Selline enesekindluse väljendamine püüab lugejat veenda nii, et viimasel ei tekiks tahtmist väite õigsust küsitavaks pidada. Lisaks kasutab Pevkur meie-retoorikat – *me kõik mõistame* kutsub lugejat endaga nõustuma.

(17) Me kõik mõistame, et nii riigi kui ka iga üksikisiku jaoks on kõik need ametid erakordselt olulised, siin ei saa teistmoodi kahtlustki tekkida. (EPL 27.09)

Artikli käigus hakkab Pevkur selgitama, kuhu kulub sotsiaalvaldkonnas raha. Selle eesmärk on anda lugejale mõista, et kui ühte kulutust (näiteks arstide palka) suurendada, siis *teiste komponentide jaoks jääb vähem raha*. Teiste komponentide hulgas on aga ka toetused lastele, pensionäridele, soodusravimitele – need puudutavad aga rohkem või vähem lugejat ennast. Siinkohal paneb Pevkur lugeja tegelikkuses küsimuse ette, kas ta ikka tahab suurendada meedikute palka ja seda enda arvelt?

Edasi hakkab Pevkur tuginema juba selgemalt argumentidele, mis on esitatud faktidena. Faktide kaudu võtab ta endale vahendaja rolli, kuid säilitab teadja rolli, olles see, kes on kursis vahendatava informatsiooniga. Pevkur toob välja, et üks protsent tervishoiutöötaja palgatõusu tähendaks riigieelarvest 2,8 miljonit eurot. Seejärel vastandab ta neid numbreid esile tõstes ka lugeja jaoks (näide 18). Ta viitab tagajärjena, et riigil pole raha sellist summat võib-olla tulevikus välja käia, kuid palgatõus eeldab püsivust. Sotsiaalministrina oodatakse temalt stabiilse rahastussüsteemi hoidmist.

(18) Üks on väike number, 2,8 miljonit eurot seevastu väga kopsakas. (EPL 27.09)

Artikli viimases pooles kummutab Pevkur tervishoiutöötajate väite, mille kohaselt väikeste palkade pärast lahkuvad arstid ja õed mujale tööle, tuues välja statistika, mille järgi on arstide arv samas suurusjärgus, nagu see oli aastal 2007. Siinkohal tekib sama küsitavus, mis artikli alguses – kas ühe fakti esitamisega tahab sotsiaalminister jätta tähelepanu alt välja teise? Pevkur toob seejuures aga ise välja oma faktide esitamise võimaliku puuduse:

(19) Tõsi – me ei tea täpselt, millise koormusega, aga on selge, et Eestis nad töötavad. (EPL 27.09)

Näites 20 kinnitab sotsiaalminister lugejale, et ka tema toetaks meditsiinitöötajatele suurema palga pakkumist, märkides seejuures aga, et *seda soovivad kõik meie inimesed*. Sellega näitab Pevkur, et olenemata sellest, kas arstide nõudmisi saab täita või mitte, ta mõistab neid. Vastase ründamise asemel kasutab Pevkur seega apelleerimist populaarsusele ja enamusele (*argumentum ad populum*) ning *kaine mõistus ütleb* rõhutab tema argumendis arukust, mõistlikkust (*argumentum ad silentio*). (Kaldjärv 2008)

(20) Loomulikult sooviksin, et meie arstid saaksid Põhjamaade ametivendadega võrreldavat palka, aga kaine mõistus ütleb, et seda soovivad kõik meie inimesed. (EPL 27.09)

Lõpetuseks kirjeldab sotsiaalminister meditsiinitöötajate ja patsientide olukorda parandavaid muudatusi, mis on tehtud tervishoiusüsteemis. Pevkuri ideoloogia on seejuures riigi keskne, kuid ta nimetab ka heaolu taotlemist üksikisiku tasandil. Ta juhib tähelepanu oma tegevusele selle nimel, et *Eesti riigis oleks ka tulevikus stabiilne* ja patsient saaks *parimat võimalikku ravi Eestis*. Oma arvamuskirjelduses esineb Pevkur mõneti ootuspäraselt peamiselt teadja

rollis. Sotsiaalministrina on tema see, kes seisab muudatuste ja võimalike reformide taga, mistõttu on tal lugejale lihtne sisendada, et tema teab, kuidas tervishoiusüsteem toimib.

2.4. “Kes on Eesti tervishoiu peremees?”

28. septembril 2012 võtsid Postimehes ühiselt sõna kolm arstitudengit (Helen Lempu, Kadri Kasak ja Erich Soomere), kes küsivad oma arvamuloos intrigeeriva pealkirjaga: “Kes on Eesti tervishoiu peremees?” Arstitudengid alustavad aramusartiklit mõttega, kui palju peab inimene ise oma tervise eest vastutama. Nad nendivad, et *kõik me võime haigestuda, ükskõik kui hästi me oma tervise eest ka ei hoolitse*. Siin näites loovad arstitudengid *meie*-deiksise abil ühtekuuluvuse lugejaga. *Meie* viitab ühtsele subjektile, mis vestluse teatud etapil kõneleb, mõtleb, tunneb ja tegutseb identsena (Lepajõe 2011a: 111). Samuti äratatakse siin lugejas kaastunnet: *kui hästi me oma tervise eest ka ei hoolitse*.

Edasi tuginevad arstitudengid oma väitega juba inimõiguste deklaratsiooni ja Eesti Vabariigi põhiseaduse dokumentides sätestatud õigustele (näide 21). Organisatsiooni või arvamuslimi arvamusele tuginemise asemel saab lasta faktidel kõneleda enda eest. Kersti Lepajõe (2011a) järgi on selline argumentatsioon eriti tüüpiline teadusdiskursuses, kus uurija roll on tagaplaanil ning ainek on justkui loob tulemusel. Nii on võimalik tagandada ennast sündmuste toimumise eest ja lugeja roll on seejuures fakte üksnes aktsepteerida. Ka Lõhmus (2000) on kirjeldanud, et allikad või materjalid on olemas sõltumata sümbolisel meedia võitlusväljal osalejatest, mis viitab samuti sellele, et dokumentide kasutamisel on autor vaid teksti edastajaks. Seega on teksti autoril vahendaja roll, mida bakalaureusetöö autor on kirjeldanud töö esimeses osas.

(21) Tervis on inimõigus. Nii on seda oma 1978. aasta deklaratsioonis sõnastanud Maailma Terviseorganisatsioon. Nii selle dokumendi kui ka Eesti põhiseaduse järgi on igal inimesel õigus tervise kaitsele. (PM 28.09)

Järgmises lõigus toovad arstitudengid välja riigi mõiste, luues võrdluse – *riik kui inimõiguste tagaja*. Võrdluse abil saab argumenteerimisel omistada kirjeldatavale kõrvalise tähenduse. Siinses näites on selliseks kõrvaliseks tähenduseks inimõiguste tagaja, mille tähendust

riigile üle kantakse. Antud näites saab võrdlust lahti tõlgendada tingiva kõneviisi abil ehk mitte tekstis toodud *riik kui inimõiguste tagaja*, vaid “riik peaks olema inimõiguste tagaja”. Arstitudengid võrdlevad ka vastutuse piire, näitlikustades, et üksikisiku tervise osas on arstil selgem vastutus kui riigil. See viitab, et “patsiendi kaitsja” rollis on rohkem arst kui riik, millest lähtuvalt peaksid patsiendid võtma poolehoidu just arstide suhtes.

Isikliku kogemuse asemel räägivad arstitudengid argumenteerimisel ka patsientide kogemuse kaudu. Näites 22 kirjutavad arstitudengid, mida tunneb patsient, kes peab külastama mitmeid eriarste. Arstitudeng ja patsient ei välista siiski üksteist, mistõttu võib näide 22 peegeldada ka isiklikku kogemust. Teiste kogemuste põhjal on arstitudeng loonud aga näitele 22 järgneva lause, mis üldistab artikli autori tunnet kõigi tervishoiutöötajate omaga, samastades seda patsiendiga: *täpselt samasugune tunne valdab praegu kõiki tervishoiutöötajaid*.

(22) *Patsiendile on nõrdimustvalmistav joosta eriarstide vahel, kui spetsialistid ei taha tema muret omaks tunnistada.* (PM 28.09)

Seejärel jõuavad arstitudengid pealkirjas esitatud retoorilise küsimuseni: “*Kust võiks leida tervishoiusüsteemi kui terviku eest seisjat?*” Retoorilise küsimuse puhul pole eesmärk niivõrd küsimuse enda esitamine, kuivõrd väite esitamine (Walton 2006: 160). Kathy Sarapuu (2008) on liigitanud retoorilise küsimuse kritiseerija rollile omaseks keeleliseks vahendiks, mis näitab kirjutaja negatiivset suhtumist hetkel toimuvasse. Võimalik on ka soov äratada lugejas tähelepanu või panna teda mõtlema mingi konkreetse probleemi üle. Antud juhul on tegemist mõlemaga. Retooriline küsimus kirjutatud näites juhib tähelepanu, et anda edasi artikli peamine väide: arstid peavad seisma patsiendi eest, kuid riik peaks seisma arstide eest.

Retoorilist küsimust kasutavad arstitudengid ka järgnevas lõigus. Selles kirjeldatakse enda huve üldsuse huvidena, täpsemini Eesti rahva huvina. Eesti rahva alla kuuluvad aga ka poliitikud, sh tervishoiu küsimuste üle otsustajad. Olles sõnastanud oma huvid üldsuse huvidena, teevad arstitudengid üleskutse:

(23) *Ühiskonnal on aeg avalikult välja öelda oma arvamus ning survestada otsustajaid võtma vastutust siiani ebapopulaarseid otsuseid vajavates küsimustes.* (PM 28.09)

Lisaks viitavad arstitudengid endale mitmuse kolmandas isikus (näide 24). Nad kirjeldavad olukorda antud juhul ühiskonna liikmena, mitte arstitudengina, mida nad tegelikult

on. Nad viitavad ka, et nemad ühiskonna liikmetena juba täidavad eelpool mainitud üleskutset. Seega püüavad arstitudengid oma argumentatsioonis olla lugejaga samal tasandil.

(24) *Arstitudengid on meie seas ja juba panustavad ning seisavad valdkonna arengu eest.* (PM 28.09)

Lõpetuseks pakuvad arstitudengid lahenduse, mida esitatakse aga niivõrd üldisel kujul, et tegelikkuses ei saa aru, milline on pakutud lahendus. Küll aga selgub sellest, nagu eelpool artiklis arstitudengid mainisid, et nad *juba panustavad*.

(25) *Parima esimese sammuna näeme, et töötame välja tervikliku nägemuse tulevikust, mida jagavad kõik asjassepuutuvad ametkonnad. Sellel kevadel kutsusime kokku ümarlaua, kuhu kogunesid tervishoiuvaldkonna juhtfiguurid. Me arutlesime, kuhu ja kuidas ühiselt edasi liikuda.* (PM 28.09)

Arstitudengid kasutavad ideoloogiat, mis peaks olema lähedasem lugejale. Sellele viitab näiteks endast rääkimine kolmandas isikus, kaugendades ennast arstide rollist, samuti ka meie-retoorika kasutamine. See võib tuleneda asjaolust, et lugejaks on tegelikkuses ju patsient. Sedavõrd on meditsiinitöötajatel, olles juba igapäevaselt patsiendi eest seisjad, lihtsam luua enda poolehoid. Seda just võrreldes poliitilise osapoolega, kes peaks tagama arstide ning seeläbi ka patsientide heaolu. Patsiendi heaolu pärssivaid tegureid on aga arstitudengid oma arvamuskirjeldustes osavalt kritiseerinud. Nad pole piisavalt mõjukad, et esineda läbivalt teadja rollis (sellele viitab endast rääkimine kolmandas isikus), kuid kritiseerija rolli omandamiseks on nad probleemidest piisavalt teadlikud.

2.5. “Elu pärast arste”

Kirjanik ja kolumnist Mihkel Mutt alustab 1. oktoobril 2012 ehk streigi esimesel päeval ilmunud arvamuskirjeldust “Elu pärast arste” neutraalse tooniga. Mutt võtab näiliselt objektiivse seisukoha, kui ütleb, et arstid pole inglid ega kuradid. Näite 26 järgi saab näha, et Mutt kutsub *meie*-retoorika kaudu ka lugejaid üles nägema streiki kummagi osapoole pilgu läbi.

(26) Arstid pole inglid ega kuradid, vaid samasugused inimesed nagu ülejäänud. Seepärast oleks aus, enne kui streigile hinnangut anname, endalt küsida, kuidas käitüksime nende asemel (sama peaksime tegema nt riigikogulasi kirudes). (PM 01.10)

Näilisele objektiivsusele viitab ka pehmdamine Muti arvamuskirjandis (näide 27). Näite 27 kohaselt on inimesed tervemad, kui arste on vähem. Isiklikul arvamusel põhinevat väidet, mis võiks lugejas tekitada meelehärmi pehmdab ta: *kõlab küüniliselt*.

(27) *Kõlab küüniliselt, aga kui arste on vähem, on inimesed iseenesest tervemad.* (PM 01.10)

Hoolimata sissejuhatusest, saab kirjutise järgnevatest lõikudest leida märke osapoole valikust. Üheks selliseks on näide 28, mis püüab streigi probleemi kahandada üldistuse abil. Näites 28 kirjutab Mutt, et arstide sõnul segavad neid totrused inimeste ravimisel. “*Ent nii on see enamiku aladega*” tähendab, et igal alal on mingid bürokraatilised takistused, mis segavad eesmärki täitmast, nii ka meditsiinis. Mutt ütleb samas näites, et koolilõpetajad võiksid samuti kaevelda. See argument näitab, et meditsiinitöötajad streigivad millegi nimel, mis on mureks kõikidele inimestele, kuid just arstid on need, kes hakkavad vastu. Seega jätab Mutt lugeja jaoks mõtiskleda, kas on õigustatud kõikide probleemi lahendamine ainult ühe valdkonna sees?

(28) *Nad tahaksid inimesi ravida, aga totrused segavad. Ent nii on see enamiku aladega. Koolilõpetajad võiksid täpselt samuti kaevelda.* (PM 01.10)

Tingiv kõneviis väljendab kõneleja järgi tegevuse ebareaalsust. (EKI 2014) Näites 29 väljendab see tulevikuproгноosi ehk olukorda, mis saaks tõeks pärast tingimuse jõustumist (*kui saame välismaal hätta jäädes abi arstilt*). Mutt kasutab tingivat kõneviisi, kus sidesõna *kui* eelneb tingivas kõneviisis verbile *saama*. Selle abil toob ta välja oma pakutud ettepaneku tagajärje (näide 29). Konditsionaali kasutamine oleviku vormis viitab nii õpetaja kui ka teadja rollile, kuid selles näites on tegemist pigem viimasega. Teadja rolli puhul pehmdab autor konditsionaali abil oma ennustust – autor ei ole endas päris kindel, kuid esitab arvamust autoriteedina. (Sarapuu 2003)

(29) *Kui saame välismaal hätta jäädes abi (mõnedki on seda kogunud ja kiitnud) arstilt, kes ei oska eesti keelt, saaksime seda ka teisest rahvusest arstilt, kui ta töötab Eestis.* (PM 01.10)

Muti mänglevast keelekasutusest võib jääda kohati kaheldav mulje. Näiteks juhul, kui argumendi põhjendamisel luuakse uued väited, mis ei põhine faktidel ja esitatakse kindlas kõneviisis. Mutt ütleb näites 30, et *Eestis ei ole väga rõõmus* ning toob üheks põhjenduseks kehva kliima. Kliima ei saa aga kõigile olla ühtemoodi kehv, vaid tuleneb isiklikust eelistusest. Kindel kõneviis viitab justkui teadja rollile, kuid adjektiiv *rõõmus* koos järgneva kõrvallausega aga kritiseerivale rollile. Kathy Sarapuu (2008) järgi annab kritiseerija rolli puhul teksti autor edasi väärtushinnangu, mis võib olla kas positiivne või negatiivne. Näites 30 väljendub autori negatiivne hinnang.

(30) *Arvestagem ka, et Eestis ei ole väga rõõmus, sest kliima on kehv ning inimesed tunduvad vähemalt algul kinnised ja ebasõbralikud.* (PM 01.10)

Kolumnistile omaselt kasutab Mutt oma arvamuskirjanduses ka ironiseerivat stiili. Otsides pealtnäha positiivsust, avaldub näites 31 sõnade „potipõllumehed” ja „taevamanna” kasutamises ironiseeriv alatoon. Katrin Aava (2002: 19) on nimetanud kõnekujundeid retoorilisteks relvadeks, mis suruvad peale hoiakuid ja hinnanguid. Nii toimivad sõnad „potipõllumehed” ja „taevamanna” ka näites 31, kritiseerides Eesti majandussüsteemi:

(31) *Igas halvas tuleb osata näha ka natuke head. Näiteks sunnib toiduainete jätkuv hinnatõus kogu maailmas peagi paljusid eestlasi potipõllumeesteks hakkama. Aga kas see pole taevamanna meie maaelu turgutamiseks?* (PM 01.10)

Mutt kaalub oma arvamuskirjanduses variante, kas Eesti arste meelitada jääma või tuua arste sisse välismaalt. Lahendusena leiab ta, et tegelikult pole vaja teha kumbagi, vaid tuleb õppida ise ennast hoidma ja ravitsema. Karen Kuldnoka (2002) järgi väljendab modaaladverbi *küllap* (näites 32) kasutamine hindaja rolli. Meditsiinitöötajate streigi suhtes annab Mutt oma hinnangu läbi lugejale mõista, et pole vaja karta streigi tagajärgi. Arstide lahkumine tooks Muti arvates kaasa pigem positiivsema mõju, mistõttu Muti argumentatsioon viitab arstide streiki toetava seisukoha puudumisele.

(32) *Küllap hakkavad inimesed pärast arstide Eestist lahkumist palju tervislikumalt elama, küllap saavad oma organismiga paremini kontakti, oskavad kuulata oma sisetunnet, kõhtu ja jalaastet (miks mitte ka naabri oma!).* (PM 01.10)

Mutt võtab oma loo järelduse kokku rahvatarkusega. Rahvatarkus põhineb üldlevinud arusaamal ning ei vaja eraldi tõlgendamist. Lisaks muudab see keele mängulisemaks, takistamata seejuures arusaamist. Mutt kirjutab arvamusoos, et *häda õpetab, ütleb rahvatarkus*. Sellega illustreerib ta olukorda, kus inimesed ei peaks sõltuma niivõrd arstidest, ja ei saagi sõltuda, kui neid enam Eestis sama palju ei ole.

Pehmendamistest võib järeldada, et Mutt ei omista endale selget teadja rolli nagu võis näha poliitikute argumentatsioonist. Muti arvamuskirjutamises kumab läbi kritiseerija roll, mis väljendub mitte ainult rohkete hinnangusõnadega ja kujundite kasutamises, vaid konkreetse artikli puhul ka ironiseerivas kirjutamisstiilis. Merle Kaldjärve (2003: 31) sõnul näib ajakirjanduses levivat kinnisidee, et meelelahutus müüb paremini kui asjalik teemakäsitus. Nii on see ka tänapäeval, millest lähtuvalt võib eeldada, et Muti kujundlik ja ironiseeriv stiil on lugejale kergesti vastuvõetav. Mutt kirjutab arvamusoos patsiendilt patsiendile, mis tähendab õpetaja rollilt soovitude andmist, kuidas endaga hakkama saada samal ajal, kui poliitikut ja medikud streigiküsimuste üle vaidlevad.

2.6. “Sein muutuste ees”

3. oktoobril 2012 ilmus Postimehes Eesti Perearstide Seltsi juhatuse liikme ja perearsti Anneli Talviku artikkel “Sein muutuste ees”. Talviku artikkel juhib tähelepanu takistustele, mis pärssivad muutusi tervishoiusüsteemis. Näitest 33 võib välja lugeda, et need muutused on soovitud, sest “sein” ei tähista siinkohal mitte kaitsemüüri, vaid pigem tõkestavat konstruktsiooni. Seega on sein siinkohal justkui takistuse sümboliks. Neid takistusi hakkab perearst oma arvamusoos lähemalt kirjeldama.

(33) Saan ettevõtjana osta printereid ja pastakaid, aga ma ei saa korraldada riigi korraldamatust ega parandada lonkavat koostööd tervishoiu osade vahel. Perearstid on püüdnud saavutada muudatusi, aga sein on lihtsalt ees. (PM 03.10)

Artikli autor alustab aga probleemi kirjeldamist juba loo esimeses lõigus, ilmestades seda metafoori abil (näide 34). Perearst Talvik nimetab tervishoiusüsteemi keeruliseks maastikuks, kuhu perearstina ta suunab oma patsiente ekslema. Kuigi autor kirjutab justkui oleks tema

süüdlaseks patsientide ekslemises, on näitest 34 mõista, et metafoor on esitatud juhtimaks tähelepanu, milleks antud tervishoiusüsteem arste sunnib. Artikli autor jätkab argumenteerimist sama metafoori kaudu, lisades, et maastikul on tekkimas kuristik erinevate arvamuste kohta tervishoiust. Ühele poole jääb arstide ja patsientide arvamust tervishoiust, teisele poole, kuidas poliitikud seda valijatele serveerivad. Kersti Lepajõe (2011a: 87) järgi on metafooride kasutamine retoorilise võttena üks lugeja mõjutamise ja võimalike seoste konstrueerimise viise. See on ühtlasi ka viis võita lugeja tähelepanu, kuna ülekandelise tähenduse teksti toomine muudab seda eripärasemaks ning just veenva argumentatsiooni jaoks oluliselt – meeldejäavamaks.

Negatiivsed hinnangusõnad, mida võib leida Talviku metafooridest, on Kathy Sarapuu (2008) järgi omased kritiseerija rollile. Verb *serveerima* näites 34 näib taotluslik negatiivset varjundit omav sõna, viidates pigem poliitikute manipulatsioonile kui informatsiooni ausale edastamisele.

(34) Tervishoiusüsteem on keeruline maastik, kuhu pidevalt suunan ekslema oma patsiente. Sellel maastikul tegutsedes olen täheldanud, et tekkimas on kuristik selle vahel, mida arvavad tervishoiust arstid ja patsiendid, ning kuidas poliitikud seda valijatele serveerivad. (PM 03.10)

Metafoori kasutamist leidub artiklis veelgi. Näide 35 on metafooriline väide, mis võrdleb peremeditsiini töökorralduse toimimist lämbumisega poomise teel. Sellise kujundliku sõnakasutuse abil toob artikli autor piltlikult välja, kuidas hakkab peremeditsiini töökorraldus kokku kukkuma, viidates selle praegusele kehvale olukorrale ning veel kesisemale tulevikule. Sellise kujutluse loomise eesmärk võib olla lugeja emotsionaalne ärgitamine.

(35) Peremeditsiin töötab praegu veel tänu lõdvale poomisnöörile, aga õhk hakkab juba otsa lõppema. (PM 03.10)

Lisaks metafooridele kasutab Anneli Talvik argumenteerimisel korduvalt ründavat retoorikat, mis oma olemuselt väljendab enim just kritiseerija diskursuserolli. Ründav retoorika on tuntud kui *ad hominem* argument, mida iseloomustab isiklik rünnak, kus osapooled süüdistavad üksteist halva käitumise eest ning väljendavad seda ka solvanguna. Sellist isiklikku eesmärki tüli käigus kirjeldatakse ka kui sõnalist “vastase löömist”. (Walton 2006: 190) Näite 36 järgi on tervishoiu probleemide lahendamise üheks takistuseks saamatus. Näites 37 esitab Talvik

solvanguna põhjuse, millest seesugune saamatus tuleneb: *eriti teravaid pliiatseid sinna ei kandideerigi* ehk vastutavad inimesed tervishoiualal on keskmisest rumalamad. Selline süüdistus väljendab autori eesmärki kritiseerida tervishoiu juhtkonda. Katrin Aava (2002: 19) järgi toimivad kujundid keeles kui filtrid, mis sõeluvad mingi tähenduse välja, jättes ülejäänud kõrvale.

(36) *Tervishoid on tervikuna Eestis stagneerunud – selle eest vastutavatel ametnikel on valdavaks mõttemugavus ja argus midagi muuta. Kahetsusväärset sageli vaatab vastu oskamatus probleemi näha või lausa küüündimatus.* (PM 03.10)

(37) *Kõnekas on see, et ametnikest vastutajad tervishoiualal saavad mitu korda väiksemat palka kui näiteks nende kolleegid vastava töö eest majandusministeeriumis. Seega, eriti teravaid pliiatseid sinna lihtsalt tööle ei kandideerigi.* (PM 03.10)

Ründav retoorika aitab näha, kelle vastu on tekst suunatud. Perearsti ametipositsioonilt kirjutades võib eeldada, et perearst kaitseb arvamuskirjanduses enda ehk meedikute huve. Näidete 36 ja 37 järgi saab näha, et probleemide keskmisele on kahtlemata toodud tervishoiu juhtkond. Teiseks vastaspooleks võib välja lugeda ka poliitikud, kes on samuti korraldusliku poolega tugevalt seotud. Talvik kirjutab, et haiglaid ei tohiks süüdistada selles, et nende rahakasutus on aparaadikeskne (näide 38). Küll aga on sellise argumendi esitanud Siim Kallas 13. septembril Eesti Päevalehes, kirjutades, et *Eesti tervishoiu raisatakse raha*. Kersti Lepajõe (2011a: 92) on väitnud, et iga tekst, mida autor loob, on mõjutatud teistest tekstidest, mida kirjutaja varem lugenud on. Talviku noomitus haiglate aparaadikesksetes rahakasutustes süüdistamisele näib vastusena Siim Kallase retoorikale.

(38) *Haiglad tegutsevad eesmärgiga oma maja arendada ja võimsust koguda, sest neile makstakse tükitöö eest. Süüdistada neid selles, et rahakasutus on aparaadikeskne, oleks liiast.* (PM 03.10)

Näite 39 järgi selgub, et kui enamikel juhtudel on vastanduvaks osapooleks nimetatud poliitikuid või tervishoiu juhtkonda, siis selles näites on vastaspoolena arvesse võetud tervet ühiskonda. Selline üldistus võib tuleneda soovist näidata suuremat ebavõrdsust arstide ja ka erapooletute vahel. Ühiskonnaga vastandumisel jagab Talvik õpetusi, mida peaks või ei peaks ühiskond tegema. Seeläbi asetab ta ühiskonna koos oma lugejatega õpilase rolli, keda Talvik noomib halva käitumise eest.

(39) Midagi sellist ei saa ühiskond lõputult oodata. Ja ammugi ei pea arst taluma ühiskonna ilkuvat suhtumist, kui ta nõuab korralikult töötavat tervishoiusüsteemi, mis suudaks vastu võtta ja aidata kõiki patsiente. (PM 03.10)

Vastandades enda arvamust kellegi teise omaga on kasulik võtta endale teadja roll. Artikli autor toob näites 40 välja peaministri väite, mille järgi on tervishoiusüsteem eeskujulikult efektiivne. Selles näites viitab perearst ka asjaolule, et peaministri amet on kaugel arstiks olemise ametist, samas annab perearsti seisukoht edasi autoritaarsema arvamuse, kuna perearst on probleemile poliitikust lähemal. Teadja rollis esitatud argumenti tugevdab seega isiklik lähedus, mis vastaspoolel puudub.

(40) Alles hiljuti kiitis peaminister, et meie tervishoiusüsteem on niivõrd efektiivne, et on teistelegi eeskujuks. See on niisuguse inimese jutt, kes ise arstiabi ei kasuta või ei tee seda samal kombel nagu teised patsiendid. Arstide-õdede jaoks on see elukaugel ja isegi ülbe vaatepunkt, sest efektiivsus on saavutatud just madalate palkade ja ületunnitööga. (PM 03.10)

Karen Kuldnokk (2011: 38) on kirjutanud oma doktoritöös, et tema analüüsitud esseedes püütakse autori usaldusväärust saavutada argumenteerimisvõtetega, mille abil tugevdatakse autori positsiooni argumendi esitajana. Teadja rolli saab ühe võimalusena tugevdada asjatundlikkuse rõhutamisega lisaargumentidega. Selliseks lisaargumentiks on näide 41, kus Talvik kirjutab, et on töötanud perearstina 15 aastat. Selline tööstaaž kinnitab lugejale, et teadja roll on õigustatud ning kogemusel põhinev argumentatsioon on usaldusväärne.

(41) Olen töötanud perearstina 15 aastat. (PM 03.10)

Talvik põhjendab artikli viimases lõigus oma arvamuse avaldamist, viidates arstide vajadusele enda eest seista. Viimane lause (näide 42) juhib tähelepanu sellele, kelle ees on vaja ennast kaitsta. Nendeks on poliitikud, keda arvamused artiklis ka varasemalt korduvalt esile on toodud. Talvik rõhub vastutusele ja tööülesannete täitmisele, mis peaks olema kindlaks määratud kohustus, täitmata jätmise seejuures taunitav.

(42) Kui tervishoius midagi muuta ei taheta, siis seda kõva häälega välja öelda pole mitte arstide, vaid poliitikute vastutus ja ülesanne. (PM 03.10)

Näitest 42 järeldub, et kuigi Talvik noomib artiklis ühiskonna suhtumist laiemalt, on ta oma arvamuse artikli suunanud peamiselt poliitikute töö kritiseerimisele. Arvamuse artiklis esineb ta perearstina suures osas teadja rollis, kuid kritiseerib poliitikute käitumist nendest aspektidest, milles tema läbi oma kogemuse puudusi näeb.

2.7. “Arstid, leppige 6,6 protsendiga”

Arvamuse artikli “Arstid, leppige 6,6 protsendiga” autor on Reformierakonda kuuluv riigiteaduste tudeng Jonatan Karjus. Arvamuse artikkel ilmus Postimehes 3. oktoobril 2012.

Kersti Lepajõe (2011a: 105) sõnul on üks viis argumenteerivas tekstis oma teadmisi ja oskusi veenvalt esitada, kirjutades iseend teksti osaliseks. Esimest lõiku alustabki Karjus isikulise kirjeldusega sellest, kuidas ta püüdis päevalehtedest leida vastust küsimusele, millised on arstide streiginõudmised, kuid nõudmised osutusid arvatust oluliselt keerulisemaks. Ühelt poolt nähtub siit, et artikli looja arvates on streigi nõudmised segased, teiselt poolt aga annab Karjus lugejale märku, et ta on uurinud ja on kursis, mida arstid nõuavad. Seeläbi konstrueerib Karjus ka kohe artikli alguses endale teadja rolli.

Teadja rolli puhul esitatakse tekst kindla kõneviisi väitena, kus kirjutaja esineb lausetes asjade ja sündmuste teadja ning seletajana. Tema ülesandeks on anda lugejale informatsiooni. (Sarapuu 2008: 147) Lähtudes oma lugemiskogemuse kirjeldusest, väidab Karjus artikli teise lõigu alguses kindlas kõneviisis, et arstid on valinud jäiga läbirääkimistaktika. Seejuures aga püüab ta oma arvamuse olulisust taandada näites 43. *Minu tagasihoidlik arvamus* ei tähenda arvamuse loos aga tingimata tagasihoidlikku arvamust. Pigem viitab see kirjutaja arvamusele, mille kaalu sõnadega vähendades püütakse luua illusioon suuremast mõistmisest – oma arvamuse hindamisega väikeseks ei tunne lugeja, nagu talle oleks see peale surutud. Kindlas kõneviisis väited nagu *arstid on valinud jäiga läbirääkimistaktika* kinnitavad samuti, et arvamus pole üldsegi tagasihoidlik.

(43) *Probleempunktid on nõnda mitmetahulised ja üksteisele vasturääkivad, et konkreetseid ajalisi raame, kuna lahendused tulevad, on vähemasti minu tagasihoidlikul arvamusel praktiliselt võimatu pakkuda.* (PM 03.10)

Edasi juhib Karjus veelkord tähelepanu sellele, et streik on üldjoontes segadusttekitav. Ta ütleb, et ei saa aru, kes on streigi osapooled (näide 44). Oma väidet alustab ta seejuures *mina-*deiksise kasutamisega. Kersti Lepajõe (2011a: 107) järgi võib sellist valikut tõlgendada nii, et autor ei taha oma seisukohta rõhutada ega teistele võimalikele seisukohtadele vastandada, vaid noor kirjutaja kasutab väljendit *ma arvan* pigem ebakindlusest, et järgnevat väidet pehmendada ja meelde tuletada esitatud seisukoha subjektiivsust.

(44) *Minu arvates on täna arusaamatu, kes on streigi osapooled.* (PM 03.10)

Artikli autor tugevdab näites 45 oma väidet, mille kohaselt on meditsiinitöötajate streigi näol tegemist arusaamatu ja segase protsessiga. Võrdluseks toob artikli autor õpetajate streigi, mida ta näitlikustab kui selge eesmärgiga streiki, erinevalt meditsiinitöötajate omast. *See oli inimestele arusaadav* väitega võtab artikli autor seisukoha, mis peaks kehtima kõigi inimeste kohta. Selliselt omistab ta enda jagatud teadmise kõigile ühiskonnaliikmetele, isegi kui tegelikkuses pole kõikide inimeste arvamus selle väitega kooskõlas.

(45) *Õpetajate streigil oli konkreetne eesmärk ja nõudmine, see oli inimestele arusaadav.* (PM 03.10)

Edasi iseloomustab Karjus arstide streiki läbi metafoori (näide 46), milles nimetab arstide nõudmisi pajaroaks. Eelnevalt kõlanud väited, mille kohaselt arstide nõudmised on segadusttekitavad, saab siinkohal ilmestatud piltliku kujutluse tekitamisega. Selle näitega saab selgeks, et Karjus vastandab ennast meedikutele ning toetab poliitikute ideoloogiat.

(46) *Arstid aga räägivad järjekordade pikkuse vähendamisest, teisalt aga nõutakse arstide koormuse vähenemist ja palgalisa. Kokkukeeratud pajaroa maitsestamiseks, segatakse juurde veel muidki vürtse.* (PM 03.10)

Karjus toetub artikli sees korduvalt eelnevalt esitatud argumentidele. Näiteks tõi ta välja õpetaja streigi, võrdlemaks, milline peaks streik olema. Järgnevalt aga viitab ta ebaõiglusele, mis tema hinnangul valitseb õpetajate ja arstide vahel (näide 47). Karjus kirjutab, et arstide palga juures ei saa palgale viitamisega tõenäoliselt streik avalikkuse toetust. Reet Kasiku (2008) järgi on adverb *tõenäoliselt* tüüpiliseks teadja rolli rõhutavaks sõnaks. Tegelikult on see tõenäosushinnang teadja rolli võtnud autori subjektiivne tõde, mille kohta ei öelda eksplitsiitselt,

et see on subjektiivne, st ei ole öeldud, kelle arvates see tõenäoline on (Kasik 2008: 36). Sellegipoolest on arvamuse artikli puhul selge, kes on tõenäosuse hindajaks.

(47) *Palk polevat prioriteet, aga selle teema suretamine on muidugi täiesti arusaadav, sest arstide palganumbrite juures ei saa see tõenäoliselt avalikkuse toetust. Jämeda võrdlusena saavad õpetajad täna oma palgataseme juures leivapeale osta vorsti, arstidel aga mahub leivale veel juustu ja kurkigi.* (PM 03.10)

Üheks interpersonaalse metafoori liigiks on viitamine tulevikusündmustele kui vältimatutele faktidele, jättes mainimata, et see on kirjutaja enda arvamus. (Sarapuu 2008: 148) Sellist teadja rollile omast argumentatsiooni kasutab Karjus artikli viimases osas. Näites 48 toob artikli autor välja, et selline streikimine nagu meditsiinitöötajate seas aset leiab, ühendab meie kultuuri peagi Kreekaga, kus streikimine leiab palju sagedamini aset. Selline argumentatsioon on aga meelevaldne ja lähtub autori isiklikust hinnangust. See on samas ka raskesti ümberlükatav – prognoos tulevikku võib osutuda tõeks, aga ka mitte.

(48) *Lõpuks jõuame oma streigikultuuriga Kreekasse, kus streikimine on rahvuskultuur ja töö teisejärguline.* (PM 03.10)

Viimaks pakub artikli autor välja lahenduse, mis tema argumentatsiooni järelalusena peaks olema kõige sobivam (näide 49). *Oleks mõistlik* viitab justkui arvaks artikli autor Jonatan Karjus, et pakutud palgatõus on piisav ja mõistlik inimene võtaks selle vastu. Mitmeti tõlgendatav on aga tegusõna *leppima*. Ühelt poolt võib sellest järeldada, et Jonatan Karjuse jaoks on 6,6-protsendiline palgatõus paratamatult suurim, mida võiks saada, seetõttu peab sellega osalt nagu alla andes leppima. Leppima sellega, mida riik pakub, teades, et paremat pakkumist ei tule. Teiselt poolt tuleb vaadata tegusõnale *leppima* eelnenud fraasi: *oma näo ja väärrikuse säilitamiseks*. See toob sõnale leppima teatud negatiivse alatoon, kuna märgib, et palgatõusuga leppima ehk palgatõusu vastu võtma on meditsiinitöötajatel mõistlik, et mitte näida rahaahnete riigiteenistujatena.

(49) *Usun, et tervishoiutöötajatel oleks mõistlik oma näo ja väärrikuse säilitamiseks leppida 6,6-protsendilise palgatõusuga, mis on kaugelt kõige suurem tõus riigiteenistujate hulgas.* (PM 03.10)

Artikli lõpus esineb Karjus õpetaja rollis, andes üleskutsete *tunnistagem* ja *üritagem* abil käsklusi, mida tuleks teha probleemide parandamiseks (näide 50).

(50) *Tunnistagem* probleeme ja *üritagem* neid lahendada konstruktiivses vormis. (PM 03.10)

Jonatan Karjus on arvamuseartikli loojana kasutanud julget sõnakasutust, mis väljendub kindlas kõneviisis esitatud teadja rollile omaste väidete abil. Lisaks on Karjus artiklis tugevalt kritiseerival positsioonil, seda just meditsiinitöötajate suunal. Riigiteaduste tudengina samastub Karjus seega meditsiinitöötajate streigi arvamuseartiklite puhul poliitikute diskursusega.

2.8. “Tervishoid ja arstide frustratsioon”

Meditsiiniprofessor Raul Talvik kirjutas Eesti Päevalehte arvamuseartikli “Tervishoid ja arstide frustratsioon”, mis ilmus 5. oktoobril 2012. Talvik alustab oma arvamuskirjutist vahendaja rolli kaudu, mida väljendab allikatele viitamine (näide 51). Võibolla ka teadlikult sellele faktile suuremat kaalu omistades on ta paigutanud selle lause just artikli avalauseks.

(51) *Eesti arstiabi on Euro Health Consumer Report 2012 andmetel efektiivsusest Euroopa parim ja üldarvestuses 18. kohal 34 analüüsitud riigi seas, kuid tulemus on saavutatud personali arvelt.* (EPL 05.10)

Näite 51 abil toob Talvik esile, et Eestis on olukord hea, kui vaadata Consumer Report 2012 uuringu tulemusi. Talvik juhib tähelepanu sellele, millest on sellised tulemused tingitud. Selleks on tema hinnangul tulemuste saavutamine personali arvelt (näited 51 ja 52). Ta jõuab seega järelduseni, et argument, mida võiks vastaspool tuua esile faktilise tõetusena oma seisukoha toetamiseks, ei pea paika. Ühtlasi kujuneb välja juba Talviku põhiseisukoht, milleks on meditsiiniprofessorile ootuspäraselt meedikute toetamine ja tervishoiu rahastajatega vastandumine.

(52) *Ülaltoodud tulemuste saavutamine olemasoleva rahastamisega on võimalik ainult madalate palkade ja personali ülekoormuse arvelt.* (EPL 05.10)

Allikale tuginevat argumenti ümber lükates toetab Talvik oma vastuargumente samuti allikatele tuginedes (näide 53). Selline faktide esitamine mõjub analüüsivana ning tekitab lugejas usaldust, sest on näha, argumendid põhinevad eeltööl.

(53) Nimelt on Eesti tervishoiu finantseerimises ühe elaniku kohta Euroopas analüüsitud 34 riigist tagantpoolt üheksandal kohal. (EPL 05.10)

Olles väitnud, et tervishoid on nõrgalt finantseeritud, hakkab Talvik tõestama, et raha muudeks valdkondadeks jätkub küllaga (näide 54):

(54) Kui aga vaadata, kuidas meil rahaga käitutakse, siis ei saa ma kuidagi uskuda raha puudusesse: DASAd, sisekaitseakadeemia probleemid, poliitikute ülihead palgad, aegajalt tekkivad soovid uute töökohtade avamiseks (näiteks abid riigikogu liikmetele), riigifirmade juhtide palgad. (EPL 05.10)

Seeläbi jõuab Talvik järelduseni, et raha on, kuid seda ei anta (näide 55). Vastase argumendi kummutamise kõrval kasutab ta näites 55 vastase argumendi omatõlgendust, mida vastaspool ise ei esitaks, olenemata selle tõele vastavusest.

(55) Jutt, et raha ei ole, tuleks asendada pigem nii: selleks me raha ei anna. (EPL 05.10)

Talvik argumenteerib artiklis, et meedikute töökoormus on liiga suur. Ta toob näitlikult esile, mis saab arstist, kes töötab kehtiva tervishoiusüsteemi korralduse järgi: *järgi jääb vaid liinitöoline vananenud oskustega* (näide 56). Meedikute töö on taandatud kvantiteedile, millele viitab Talviku sõnakasutuses *liinitöoline*. Siinkohal on aga ameti ja tööalase lähenemise vahel vastuolu, kuna meedikult oodatakse ka tööd, mis keskenduks kvaliteetsele arstiabile.

(56) See on ohtlik, kuna spetsialisti (ja mitte ainult meediku) allakäik algab erialase eetika lagunemisest, selle järgi kaob spetsialistile omane sära, mida sageli kunstiks kutsutakse, jääb järgi vaid liinitöoline vananenud oskustega. (EPL 05.10)

Artikli teises pooles asub Talvik vastaspoolte argumente kummutama, tehes etteheiteid poliitikutele ja ajakirjandusele. Ajakirjandust süüdistab ta haigusjuhtude ühepoolse kirjeldamise tõttu ehk lugude eest, kus puudub raviasutuse kommentaar. Sellega põhjendab ta lugeja jaoks, miks esineb negatiivset suhtumist meedikute streiki ja võib panna lugejat kahtlema vastaspoolte argumentides, mille järgi on meedikute käitumine ebaõiglane.

Poliitikutest astub ta isikuliselt vastu Siim Kallasele, keda ta ka tsiteerib (näide 57). Talvik hakkab tsitaadis esinenud väidet ümber lükkama, kirjutades lahti oma nägemuse, kus ta selgitab, et Belgiaga võrdlemise järelalusena tuleks tervishoiu rahastamist kolmekordistada. Tsiteerimine on Talviku artiklis järjekordne viide põhjalikule eeltööle. Ühtlasi on tsitaadi kasutamine oma argumentatsiooni tugevdamiseks kasulik selle poolest, et lugeja näeb dialoogilist argumentatsiooni, mis lõppeb Talviku sõnadega ja seeläbi Kallase alistamisega.

(57) Hiljuti analüüsis Eesti tervishoidu Siim Kallas ja võrdles seda Belgia omaga. Tulemuseks kirjutas ta „Eesti tervishoiusüsteem on ebaõnnestunud, sest tervishoiuasutused ei pea siin patsiendi pärast konkureerima“. (EPL 05.10)

Arvamusartikli lõpetuseks nendib Talvik uuesti vastukaaluks Kallase väitele, et tema arvates pole tervishoid ebaõnnestunud ja põhiprobleemiks pole konkurentsi puudumine. Lisaks toob ta välja lahenduse, mille järgi tuleks keskenduda tema kirjeldatud probleemide lahendamisele. Artikli lõpuks on Talvik seega saavutanud õpetaja rolli koos teadja rolliga. Nende kaudu annab ta lugejale mõista, et meditsiiniprofessorina on tema see, kes näeb, millised on esmajoonelised lahendamist vajavad probleemid.

2.9. “Ka kirjanikud võiksid streikida”

Kirjanik Margus Lattiku arvamusartikkel “Ka kirjanikud võiksid streikida” ilmus 17. oktoobril 2012 ajalehes Eesti Päevaleht. Lattiku hoiakut streigi suhtes ilmestab arvamusartikli esimene lause küsimuse vormis (näide 58). Kirjanik Margus Lattik viitab tegusõnaga “nautima”, et arstide palk on piisavalt kõrge ja rahuldav. Lattik vastandab arstide heaolu seejärel küsija rollis endaga – miks ei võiks ka kirjanikud sellist palka nautida?

(58) Miks ei võiks ka kirjanikud nautida konkurentsivõimelist sissetulekut? (EPL 17.10)

Edasi toob Lattik välja, et toetatakse kõiki, kes streigivad (näide 59). Ühiskonnas levinud kaldumused võib tuua välja negatiivse ja läbimõtlemata massikäitumisena. Nii näib see ka Lattiku puhul, kes on juba eelnevalt viidanud oma vastuseisule meedikute streigi suhtes.

(59) Eesti ühiskonnas näib olevat üsna levinud kalduvus toetada kõiki, kes streigivad, protestivad või muul moel oma õiguste ja heaolu eest võitlevad. (EPL 17.10)

Oma argumendile mõju leidmiseks käsitletakse vastaspoole argumenti, otsides sellest välja võimalikud nõrkused. Kirjanik Margus Lattik toob näites 60 taas küsija rolli omistades välja, et arstid põhjendavad streikimist sooviga saada konkurentsivõimelist palka. Seda saavad Lattika sõnul aga vähesed:

(60) Kes on see, kes teenib Eestis palka, mida võiks võrrelda sellega, mida saavad nende ametivennad Skandinaavias? Ehitaja? Õpetaja? Bussijuht? Kinotöötaja? Ilmselt mitte keegi. (EPL 17.10)

Lattik otsib arvamuseartikli sees põhjendusi väitele, et ka kirjanikud võiksid streikida. Selleks toob ta loo keskel sisse Jaan Kaplinski ja Heljo Männi, kelle asetab kannatajate rolli (näide 61). Jaan Kaplinski ja Heljo Mänd on Eesti rahvale tuntud nimed, kellel on ka oma austajad. Kasutades nende nimesid argumendina näites, kus Kaplinski või Mänd on kannataja rollis, võib lugejale jääda tahtmatult poolehoid nende kirjanike suunas, võrreldes arstidega, keda loos esitletakse suure kogukonnana. Lattik ühendab seega enda seisukoha kahe tuntud kirjanikuga, kes võiksid olla temaga sama meelt, olgugi et Jaan Kaplinski ega Heljo Männi seisukoht pole tegelikult teada.

(61) Miks ei võiks näiteks Jaan Kaplinski või Heljo Mänd olla elu lõpuni igakuise sissetulekuga kindlustatud? Kas nende panus eesti kultuuri on endiselt kuidagi vaidlustatav? (EPL 17.10)

Margus Lattik keskendub meditsiinitöötajate streigist kirjutades selle ametiala võrdlemisele kirjanikega. Arvamuseartikli autor kasutab näites 62 ka hirmule apelleerimist. Hirmu tekitab ta tagajärjele viitamise läbi: kui pole kirjanikke, siis on sellel hävitav mõju. Ühelt poolt on tegemist arvamuse avaldamisega üldisemalt kirjanike töö olulisusest. Teisalt aga püüab väide juhtida tähelepanu sellele, et meditsiinitöötaja pole olulisem kui kirjanik. Seega on kahe eelneva eelduse põhjal loodud väide: kirjanike puudumise tagajärjed on sama rängad, mis arstide puudumisel. Sellest lähtuvalt luuakse järeldus: kirjanik ja arst on mõlemad ühiskonnale võrdväärselt olulised.

(62) Siis mõistaksime, et kui ükski kirjanik enam midagi ei kirjuta – kui ta „streigib” –, on sellel vähemalt sama hävitav mõju kui sellel, kui ükski arst meil enam ei ravi. (EPL 17.10)

Artikli lõpus pakub Lattik lahenduse, mis aitaks meditsiinitöötajaid paremini Eestis hoida (näide 63). Sellest lähtuvalt näeb Lattik probleemsena streiki, mitte põhjuseid, mis streigini on viinud. Ta otsib lahendust, mis aitaks riiki, kuna meedikute heaolu suurendamise küsimus pole tema argumentatsiooni eesmärk.

(63) Võib-olla oleks üks abivahend nõuda riigi poolt rahastatud arstitudengi ja riigi vahel lepingut, mis kohustaks vähemalt viis või kaheksa aastat töötama Eestis? (EPL 17.10)

Kirjanik Lattik esitab tervishoiu probleeme korduvalt küsimuse vormis, mistõttu arvamuseartiklist selgub läbivalt küsija roll. Küsija rolli küsimuste põhieesmärgiks on panna lugejat juurdlema antud teema üle. Teksti kirjutajat ennast võib aga selle rolli puhul vaadelda kui info vahendajat, kes annab probleemid lugejale edasi, pakkudes talle mõtlemisainet. (Sarapuu 2008: 169, 170)

2.10. “Inimliku külatoetri kuju”

Postimehe ajakirjanik Anneli Ammas alustab 24. oktoobril 2012 Postimehes ilmunud arvamuseartiklit „Inimliku külatoetri kuju” tegelase kirjeldamisega. Selleks tegelaseks on eakas arst, keda ajakirjanik on jälginud televiisorist. Esimene lõik ei argumenteeri, vaid kirjeldab. Reet Kasiku (2008) järgi ongi tarbeteksti tunginud ilukirjanduslikud narratiivid, mis saavad muuta lugu huvitavamaks, säilitades samal ajal teksti tõepärasuse ja dokumentaalsuse.

(64) Poolteist nädalat tagasi nägin teleriekraanilt eakat arsti kiriku vastas pargipingil istumas ja teda ümbritsesid tänulikud patsiendid. Vana külatohter ei ole oma pika elu jooksul aega, energiat ega ammugi hoolimist kokku hoidnud, on alati, ka pensionil olles, oma patsientide jaoks olemas olnud. Ütleb nüüd tagasihoidlikult, et tema, üldiselt meditsiini osa on inimese tervise juures vaid 96 protsenti ja ülejäänud on jumala otsustada. Vana külatohter on tundnud end inimeste teenrina jumala päikese all.

Järgmine lõik annab selguse, miks narratiivne kirjeldus oli vajalik. Ammas kirjutab, et sellisest arstikujust on viimastel nädalatel puudu olnud (näide 65). Seega on kirjelduse eesmärk oma väitele tausta loomine ja väite tugevdamine. Lugeja saab kujutluspildi hea arsti kuvandist, kelle puudumine tähendab, et olemasolevad arstid on kirjeldatud “külatoetri” vastandid.

(65) *Jah, just sellest inimesi teenivast arstikujust on viimastel nädalatel puudu olnud.* (PM 24.10)

Arvamusartikkel jätkub järgmise tegelasse loosse toomisega. Selleks on väikeettevõtja, keda kirjeldatakse kui töökas ja ühiskonnale kasulikku meest, kel oli mureks seljavalu (näide 66). Ammas kirjeldab, kuidas mees oli helistanud toimetusse, kurtes, et ei suuda enam streikijate soove mõista. Mees küsis: “Aga patsiendid, kes nende eest seisab?!” Sellise olukorra esile toomine võib olla tingitud sellest, et 24. oktoobriks oli streik kestnud juba ligi kolm nädalat, mis tähendas, et streik hakkas inimesi väsitama ning patsientide mure muutus üha teravamaks. Näitest 66 võib välja lugeda, et autor otsib lugejalt empaatiat ettevõtja vastu, see aga omakorda meelestab streigi vastu.

(66) *20 aastat päevast päeva rabanud, oma tervist trotsides paljudele tööd andnud mehel valutab teist nädalat selg.* (PM 24.10)

Mõnikord tuuakse öeldut esile fraasi kordamisega. See aitab rõhutada tekstist peamist mõtet, mida kirjutaja tahab edasi anda. Fraasi kordamine aitab ilmselt ka kinnistuda lugeja mällu ja hoida tähelepanu valitud suunas. Näites 67 on toodud välja, et arstide streigi puhul on oluline küsimus patsiendi heaolu, mitte niivõrd arstide heaolu.

(67) *Et mida oleks vaja muuta, et patsiendil oleks parem. Just, lugesite õigesti – et patsiendil oleks parem, mitte arstil. Muidugi, üks eeldus, et patsiendil oleks parem, on see, et ka tema arstil oleks parem, aga kumma jaoks tervishoiusüsteem on loodud?* (PM 24.10)

Üheks kergesti silmapaistvaks mõjutamisvõtteks on suhestumine kirjutajaga *meie*-deiksise abil, mida rõhutatakse näiteks mäarsõna „kõik” abil. „Meie” abil tähistatakse esmajoones tegijaid, kui tegevus on positiivne ning asesõna „nende” kasutatakse siis, kui tegevus on negatiivne. (van Dijk 1998: 33) Näites 68 vastandab Ammas *meie*-deiksise abil arste ja ülejäänud ühiskonda:

(68) *See oleks olnud kinnitus, et streikivad arstid on tõelised teiste inimeste teenijad – nagu me kõik siin elus oleme.* (PM 24.10)

Kui arvamusartikli esimene pool jätab kokkuvõttes mulje nagu oleks ajakirjanik valinud selgelt meedikutele vastanduva poole, siis eelviimasel lõigus kirjutab Ammas, et tegelikult on enamik arste samasugused nagu kirjeldatud “külatohter” (näide 69). Selliseks arstiks olemist

takistab aga tööpinge, mille tõttu arst ei jõua olla korraga efektiivne ravija ja emotsionaalne tugi patsiendi jaoks. Seega omab artikli lõpuks ajakirjanik objektiivse kõrvaltvaataja rolli, mis võib lugejas tekitada suuremat usaldust kogu kirjutise üle.

(69) Nad ei vaata kella, nad astuvad nädalavahetusel haigemajast läbi, veendumaks, et nende äsja opereeritud patsient paraneb. Nad on streigi ajalgi oma patsientidega rääkinud ning neid ka vastu võtnud. Ilmselge, et tänapäeva meditsiini suurepäraste võimaluste juures on arstide ja muidugi ka õdede ja hooldajate tööpinge nii suureks kasvanud, et lihtsalt enam ei jaksa. (PM 24.10)

Artikli algust ja lõppu võrreldes selgub, et Ammas jääb tegelikkuses tunduvalt neutraalsemasse rolli kui poliitikud või meditsiinitöötajad. Tema argumentatsiooni võib pidada omaseks kritiseerija rollile, mis väljendub sündmuste positiivses ja/või negatiivses väärtustamises. (Sarapuu 2008) Nii leiab ka Ammas artiklist ühtlasi toetavaid kui ka taunivaid seisukohti streigi suunal, mistõttu olenemata sellest, et teadja rolli väljendumine näiteks kindla kõneviisi väidete kaudu on küll olemas, jääb see teksti lugemisel tagasihoidlikuks.

2.11. “Ärge pesuveega patsienti välja visake!”

Alar Sepp on Tallinna Tervishoiu Kõrgkooli lektor, kelle arvamislugu “Ärge pesuveega patsienti välja visake” ilmus Eesti Päevalehes 25. oktoobril 2012. Selleks ajaks olid erinevate arvamusiidrite avaldused meedias juba kõlanud ning käes oli streigi viimane päev.

Sepp selgitab arvamuseartikli alguses, et kuna streigi lõppemine on eelkõige patsientide huvides, siis kirjutab ta loo patsiendi vaatenurgast. Oma argumentatsiooni hakkabki ta esitama patsiendina *meie*-vormis (*meie kui patsientide jaoks on oluline*), kasutades hiljem ka kogunisti *mina*-vormi (näide 74). Seeläbi konstrueerib ta endale kaudselt vahendaja rolli, olles justkui kõrvalseisjaks oma argumentatsiooni esitamisel. Patsiendi tähenduse omistab ta aga ainult ühiskonnaliikmetele, kes pole poliitikud ega meedikud, jättes välja need, kes on otseselt streigi tekkimise taga.

Oma argumentatsiooni kirjeldamisega patsiendi kaudu võib artikli autor taotleda suuremat mõistmist. Kirjeldades arstina, kuidas patsient ennast tunneb või mida arvab, võib jääda mulje, et

patsienti kasutatakse oma väidete õigustamiseks. Seda teeb Sepp tegelikkuses ka antud juhul, kuid patsiendi kaudu kirjutamine võib sellise mulje tekkimise mõju vähendada.

(70) *Meie kui patsientide jaoks on oluline, et arstid-tervishoiutöötajad saavad töökoormuse allapoole reguleerimisega rohkem aega, mida nad saavad meile pühendada.* (EPL 25.10)

Sepp toob välja, et *arstide-õdede suur töökoormus seab ohtu patsientide elu*. Näitlikustades tagajärgi dramaatilisel moel, mida sihtgrupp peaks pidama eriti hirmutavaks, on eesmärk panna sihtgruppi tegutsema oma tahte järgi (Walton 2006: 284). Tegemist on seega hoiatava retoorikaga, kus artikli autor loodab saavutada tulemust läbi tagajärjele viitamise.

(71) *Lisaks ei ole vähemtähtis asjaolu, et arstide-õdede suur töökoormus seab ohtu patsientide elu, sest üleväsinud tervishoiutöötaja võib teha vigu, mille tagajärjed võivad osutuda surmavateks.* (EPL 25.10)

Artikli autor kirjutab, et hirm, mille järgi patsiendile suurema aja pühendamisega kasvavad järjekorrad, ei ole põhjendatud. Seejärel toob ta välja põhjenduse, miks. Siinkohal on ühtlasi tegemist dialoogilise argumenteerimisega, kuid viimane sõna jääb arvamuseartikli autorile, mis seega omandab suurema kaalu.

Järgnevas lõigus on juba selgemalt mõista, kelle hirmu eelnevalt artiklis kirjeldati. Ta kirjutab, et probleem saab hakata lahenuma, kui *neil seal* jätkuks poliitilist ja ametkondlikku tahet. Seda ametkondlikku tahet otsib artikli autor haigekassalt koos sotsiaalministriga. Tähelepanuväärne on sõnakasutus *neil seal*. Ainuüksi pronoomen *neil* viitaks sotsiaalsele grupile vastandumisele, kuid adverb *seal* kaugendab osapooli veelgi. Kaugendab mitte ainult kirjutaja seisukohast, vaid kui võtta arvesse, et kirjutaja esindab patsienti, siis ka lugejate seisukohast.

(72) *Tervishoiutöötajate ülekoormuse probleemi saab hakata lahendama kohe, kui haigekassa sotsiaalministri juhtimisel teeb eelarves nõutavad muudatused. Kas neil seal aga jätkub poliitilist ja ametkondlikku tahet?* (EPL 25.10)

Olles ennast vastandunud poliitilisele juhtkonnale, kasutab ta edaspidi juba poliitikute kohta tähenduslikku sünonüümi *võimukandjad*. Sellist sünonüümikasutust on kirjeldatud ka kui siltide kleepimist. Kaitstes oma ideoloogiat, kasutab demagoog meeldiva tähendusvarjundiga sõnu ning rääkides vastastest, võetakse kasutusele halvustavad sõnad (Aava 2002: 16). Võimukandja nimetamist halvustavaks sõnaks võib pidada meelevaldseks, kuid artikli kontekstis

on näha teisigi märke poliitikute vastumeelsusest. Näiteks tähtsad mehed ja naised haigekassa nõukogus ja rahandusministeeriumis otsustavad, millele ja kui palju meie raviraha kulutatakse. *Tähtsad* on ironiline iseloomustav omadussõna, mis viitab eraldiseisvale inimgrupile, kes on keskmiselt kõrgemal ametipositsioonil, siinkohal on nendeks haigekassa nõukogu liikmed või rahandusministeeriumis töötavad ametnikud.

(73) *Vaja on kõikide rahvaesindajate ja võimukandjate pikaajalist siduvat kokkulepet ja ühist tegevust rahva ehk patsientide huvides. Võimukandjad peaksid meeles pidama, et rahva tervis ja patsiendikeskne arstiabi on klikihuvide suhtes ülimuslikud.* (EPL 25.10)

Demagoogilist lähenemist otsides leidub artiklis näiteid veelgi. Näide 74 viitab, et artikli autori arvates ei ole eelnevalt nimetatud isikute “tähtsus” võrdeline tehtud tööga, kuna otsustaval ametipositsioonil inimene ei ole valinud parimat lahendust. Ta kirjutab, et rahaga hoitakse tasakaalus riigieelarvet, selle asemel, et seda kasutataks tegelikeks vajadusteks ehk arstiabiks. Demagoogilise võttena on tegemist *argumentum ad hominem`iga*, mille eesmärk on rünnata inimese tegevust ja ideed. Merle Kaldjärve (2003: 35) järgi kasutatakse demagoogiat siis, kui puudub piisav loogiline ja tõele vastav argumentatsioon.

(74) *Pean ütlema, et mind patsiendina häirib väga tõsiselt, et raha on pandud aktsiatesse ja võlapaberitesse ja sellega hoitakse tasakaalus riigieelarvet, selle asemel, et seda kasutataks tegelikeks vajadusteks ehk arstiabiks.* (EPL 25.10)

Sepp esitab ähvardava retoorika kaudu ka oma arvamusloo sihtgrupile üleskutse (näide 75). Selle järgi võib rahva pahameel paisuda ühel hetkel nii suureks, et rahvas soovib *vigiseva* valitsuse tagasiastumist. See näide koos kritiseeriva adjektiiviga *vigisev* viitab jällegi selgelt, kellele on tekst suunatud – tervishoiu küsimuste eest otsustajatele. Kathy Sarapuu (2008: 120) järgi on imperatiiv kõige eksplitsiitsem õpetamise vahend, olles seega omane õpetaja rollile.

(75) *Seega tegutsege, otsustajad, ja kohe, et ei juhtuks nii, nagu on juhtunud ajaloo palju kordi varem - rahvas teeb oma otsuse ja viskab vigiseva valitsuse välja ajaloo prügikasti.* (EPL 25.10)

Kersti Lepajõe (2011a: 88) järgi võib õnnestunud metafoor luua üldistava võrdluseose ja tugevdada niiviisi kirjutaja väidet. Sepp lõpetab artikli metafooriline kujutluse loomisega, mille läbi ta kirjeldab, et praegu käitub valitsus patsiendiga hoolimatult.

(76) *Praegu on patsiendi vaatenurgast vastupidine pilt, valitsus viskab tervishoiu musta pesu pestes koos pesuveega ka patsiendid välja.* (EPL 25.10)

Sepp on suunanud oma arvamusteksti poliitikutele. See selgub tema vahendaja rolli konstrueerimisest kohe artikli alguses, kus ta selgitab, et hakkab kõnelema patsiendi seisukohast. Patsiendina hakkab ka kritiseerima, mis on tervishoiusüsteemis halvasti ja tooma välja lahendusi, kuidas tervishoiusüsteemi parandada.

2.12. “Arstid ja aus palk”

Andres Raieste esines vahetult pärast meditsiinitöötajate streiki ehk 2012. aasta oktoobrikuu viimasel päeval avaldatud aramusloos “Arstid ja aus palk” ärianalüütikuna. Kuna ärianalüütikult võib eeldada kirjutaja näilist erapooletust, võiks lugeja seisukohast olla just tema seega õige inimene nimetamaks, mis on ausus streigi küsimustes.

Vastanduseks aga pealkirjale toob Raieste esimeses lõigus välja, et küsimus ei peaks hoopiski olema selles, *kas saavutatud meditsiinitöötajate ja riigi vaheline kokkulepe on aus, vaid kas riigil on teisi võimalusi järjest halveneva olukorra lahendamiseks.*

Üleriigilise probleemi lahendamiseks on heaks võrdlustasandiks teine riik. Nendeks on suure tõenäosusega Euroopa Liidu riigid, eriti ka naabermaad, kellega on lihtne suhestuda ja kelle vahel paralleele tuua. Edasi hakkabki Raieste võrdlust looma Euroopa Liiduga (näide 77). Euroopa Liit on piisavalt suur, et leida näiteid, mis argumendile kaasa aitavad, tuues esile mõne liidumaa suurema heaolu. Seda hoolimata asjaolust, et leiduda võib ka vastupidiseid näiteid. Samuti ka muud aspektid riigilisel tasandil võimaldavad võrrelda korruga vaid ühte-kahte külge ehk neid, mis on argumenteerija seisukohast olulised.

(77) *Euroopa Liidu liikmesriikidest on Eesti Vabariigis tervishoiu eelarve suhe SKPsse üks väiksemaid (2010 oli ainult Rumeenial väiksem), samas töökoormus üks suurimaid. Võrdluseks: Eestis on valusa põlvega ortopeedi juurde ootejärjekord halvemal juhul ca 3-4 kuud, kuid Soomes (ja Rootsis jne) aga näiteks kuni aasta. Suurt osa mängib selles Eestis oluliselt kehvemini korraldatud süsteem.* (EPL 31.10)

Küll aga jääb näitest 77 silma argumenteerimisloogika ebakõla. Raieste ütleb, et Soomes ja Rootsis tuleb ortopeedi juurde järjekorras oodata kuni aasta, kuid Eestis halvemal umbes 3–4 kuud. Seejärel tõdeb Raieste, et *suurt osa mängib selles Eestis oluliselt kehvemini korraldatud süsteem*. Lugejana tekib artiklist loetuga küsimus: kas peaksime ka tahtma järjekordi, mis kujuneksid ühe aasta pikkuseks? Selline argumentatsioon töötab artikli kirjutaja vastu, kuna loogika eksimusega vähendab artikli looja veenvust enda suhtes ja kahjustab endale võetud teadja rolli.

Sellest hoolimata jätkab Raieste Eesti kõrvutamist Euroopa Liidu riikidega. Ta asetab lugeja enda kirjeldatud situatsiooni (näide 78). *Mõelge* on üleskutse lugejale, mis peaks ärgitama kaasa mõtlema, *sulle makstakse* rõhutab lugeja seotust veelgi enam, pannes lugeja situatsiooni, kus viimane saab argumendi toesust “ise kogeda”.

(78) *Mõelge*: paar nädalavahetust Soomes võib teenida samapalju juurde kui täistööaeg kodumaal. Ja *sulle makstakse* lennupiletid ja hotell ka veel kinni. (EPL 31.10)

Raieste viib kujutletava olukorra veel kaugemale, hakates seda idealiseerima (näide 3). Näitamaks, kui hea on välismaal, kirjutab Raieste, et välismaal pakutakse tööd kuldkandikul. Raieste esitab väite teadjana kindlas kõneviisis, pehmemdamata seda mingite keeleliste vahendite abil. Olukorrakirjeldust näites 79 ei saa lugeja siiski võtta tõe pähe, kuigi oma ülesanne on näitel 79 sellegipoolest: välismaad võrreldakse ideaaliga, Eesti seega vastandub välismaale. Näite 79 näol on tegemist võrdlusega Eesti ja teiste riikide vahel, kus eelnevalt kirjeldatakse tingimusi Eestis, seejärel tuuakse ülistav heaoluvõrdlus välismaaga.

(79) *Ja veel enam - ükski arst ei pea välismaal tööd otsima, seda tullakse pakutakse ise kuldkandikul.* (EPL 31.10)

Raieste suhtleb artikli autorina korduvalt lugejaga, näidates lugejale, et arstide nõudmised ja soovid on inimlikud ning lugeja käituks ise arstina samamoodi. Ta adresseerib teksti, näiteks küsides artiklis lugeja arvamust: *mis te arvate, kui paljud ei võtaks seda pakkumist vastu?* Samuti näites 80, kus ta kasutab tähelepanu äratamiseks küsimust koos pöördumisega *daamid ja härrad*. Selline isikuline lähenemine loob lugejaga kontakti, mida oma arvamuse esitamine pelgalt ei pruugi teha.

Näites 80 väljendub ka Raieste negatiivne kriitika, mis on suunatud just poliitikutele. Seevastu tekst ise näib olevat suunatud patsientidele, keda arvamustekst püüab veenda poliitikute halvas tervishoiukorralduses.

(80) Daamid ja härrad, kas see on jätkusuutlik? Pigem tooks paralleeli, et see on prügi pühkimine voodi alla peitu. (EPL 31.10)

Raieste esitab aramusloo peamiselt teadjana ja kritiseerijana. Oma seisukohtade tõestuseks kasutab Raieste Euroopaga riikidega kõrvutamist, mille kaudu ta kritiseerib tervishoidu Eestis. Õpetaja roll väljendub vaid ühes lauses (näide 81), kus Raieste tõdeb verbiga *peab*, mida Eestil tuleks teha. Võimalik, et ärianalüütikuna pole Raieste piisavalt teadlik, milliste lahenduste kaudu võiks tervishoiusüsteemi parandada.

(81) See on vaba tööjõu liikumine ning siinkohas peab Eesti üritama lihtsalt konkurentsist püsida.

3. Järeldused ja diskussioon

Kuigi diskursuserolle on käsitletud ka muu liigituse kaudu (nt Karvonen 1995), on siinses bakalaureusetöös vaadeldud seitset diskursuserolli meditsiinitöötajate streigi arvamuskirjeldustes: teadja, õpetaja, hindaja, kritiseerija, vahendaja, tunnustaja ja küsija. Bakalaureusetöö peamiseks eesmärgiks oli uurida, missuguste keeleliste valikute kaudu on konstrueeritud meditsiinitöötajate diskursust (sh artiklite autorite hoiakuid ja lugeja mõjutamist). Diskursuserollid võimaldasid eesmärgist lähtuvalt selgitada, millise kuvandi on artiklite autorid endast konstrueerinud ja kuidas see tekstis väljendub.

Ajalehe arvamustekst esindab sarnaselt juhtkirjale autorit, kes teab, seletab, suhestab ja hindab (Kasik 2008: 40). Arvamuskirjeldustes väljendusidki peamiselt teadja, õpetaja ja kritiseerija diskursuseroll, mille kaudu püüdsid autorid oma argumentatsiooniga lugejani jõuda. Teadja, kritiseerija ja õpetaja diskursuseroll on seejuures tihedalt omavahel seotud: igal arvamuskirjelduse autoril on eesmärk midagi väita ehk võtta enda peale teadja roll, kedagi või midagi kritiseerida ja lõpetuseks pakkuda lahendusi või teha omad järeldused, mida väljendab tekstides õpetaja roll. Seega on rollide esinemine tingitud juba arvamusteksti loomulikust ülesehitusest. Nende rollide väljendumine aga erines tekstides kohati märkimisväärselt. Näiteks ilmnes endise rahandusministri Siim Kallase ja tollase rahandusministri Hanno Pevkuri argumentatsioonis teadja roll palju selgemalt kui ajakirjaniku argumentatsioonis. Ajakirjaniku artiklist leidis ühtlasi toetavaid kui ka taunivaid seisukohti streigi suunal, olles kritiseerijaks mõlemale osapoollele ja jäädes ise tagaplaanile.

Distantseerunud teadja rollis esines ka endine rahandusminister Siim Kallas, kes arvamuskirjeldustes juhtis kaudselt tähelepanu sellele, et tema on oma töö teinud ja mitte halvasti. Erinevalt ajakirjanik Anneli Ammasest oli Kallase tekst aga kritiseerivam, mis väljendus meedikute osapoolse suhte ründava retoorika kasutamises. Endine rahandusminister oli kahtlemata teadja rollis piisavalt pädev, et probleeme lahti selgitada, kuid neid probleeme esitas ta siis juba kaugemalt Euroopa komisjoni asepresidendina.

Seevastu Siiri Oviir, kes esines arvamuskirjanduses samuti distantseerunud teadja rollilt (endise sotsiaalministrina ja sel ajal Euroopa parlamendi saadikuna), oli oma lähenemises lugejale palju taktitundelisem. Oviir vaatas streiki mõlema poole pilgu läbi ja püüdis läbivalt võtta arvesse nii poliitikute kui ka arstide huve. Siiri Oviiri arvamuskirjandus väljendus ainsana tunnustaja rolli, kui ta tänas arstide liitu streigi algatamise eest ja kiitis streigi avalikku diskussiooni kui innukat debatti, mille sarnast pole ammu olnud. Arvamuskirjandust ei kirjutata aga selleks, et kedagi tunnustada. Üheski teises arvamuskirjanduses ei väljendatud kiitust streigi mis tahes osapoolte suhtes.

Vaadeldud arvamuskirjanduste autorite hulgas oli kolmaski minister, tollane sotsiaalminister Hanno Pevkur, kes oli teiste ministritega võrreldes mõneti erineval positsioonil. Sotsiaalministrina oli tema streigi keskmes ning polnud võimalust ennast streigi tekkimise põhjustest distantseerida. Sarnaselt Kallasega kasutas Pevkur läbivalt teadja rolli, kuid erinevalt Kallasest ei kasutanud Pevkur ründavat retoorikat. Pevkur püüdis oma argumentatsioonis tugineda arvudele ja statistilistele tõestusmaterjalile, tuues vahendajana lugejani informatsiooni, millest viimane saaks välja lugeda Pevkuri argumentide tõestuse.

Merle Kaldjärve (2003: 26) käsitlese põhjal on ajakirjandus ideede ja kehtestamisvõitluse osa, kus uus, modernne võim pole enam avatud ega nähtav, vaid varjatud. Seetõttu kasutatakse ka arvamuskirjanduste argumentatsioonis faktide valikulist esitamist – arvamuskirjanduses jäetakse kõrvale need aspektid, mis võiksid kahjustada autori argumentatsiooni, samas esitatakse neid aga siis, kui on olemas vastuväide ja tahetakse vastaspoole argumente kummutada. Sellised demagoogilised võtted eristusid näiteks sotsiaalministri arvamuskirjanduses, kuid tegelikkuses võib neid omistada ka teistele arvamuskirjanduste autoritele, kes teevad valikuid oma argumentide esitamisel.

Mõneti erinevaks saab vaadeldud arvamuskirjanduste põhjal pidada kirjanik ja kolumnisti Mihkel Muti arvamuskirjutist. Muti keelekasutuses väljendus küll võrreldes teistega samuti õpetaja ja kritiseerija roll, kuid keelekasutus ise oli tunduvalt loomingulisem: kolumnistile omaselt irooniline ja kirjanikule omaselt kujundlik. Katrin Aava (2002: 21) järgi kasutatakse emotsionaalset keelt ja negatiivse värvinguga sõnu lugejate tähelepanu võitmiseks, mis tundus ka Muti arvamuskirjanduse peamiseks eesmärgiks. Seejuures püüdis Muti õpetaja rollis pakkuda lugejatele soovitusi, kuidas hakkama saada, kuniks meedikud ja poliitikud omavahel streigiküsimustes kokkuleppele jõuavad. Need õpetused omakorda kritiseerisid mõlemaid streigi osapooli, viidates sellele, et patsiendid ootavad lahendust.

Muti kõrval oli teise kirjanikuna autorite hulgas ka Margus Lattik, kelle arvamusoos tuli esile samasugune hoiak nagu Mutil. Mõlemad kirjanikud rõhusid oma arvamuskirjutistes sellele, et kuigi arstide streik sai meedias palju kõlapinda, võiksid teiste valdkondade inimesed täpselt samuti streikida, sest ka nemad tahaksid paremat elu. Seega väljendasid nad ebaõiglust, mida arstide probleemi käsitlemine tähendab teiste (sh nende enda) elukutsete esindajate jaoks. Erinevalt Mutist oli Lattik seejuures otsekohesem ja kirjeldas ebaõiglust kirjanike kaudu nagu tema ise.

Mitme meditsiinivaldkonda esindava autori puhul väljendus nende argumentatsioon aga patsiendi ehk kellegi teise kaudu. Sellega sai näiteks pehmendada oma teadja rolli, jättes lugejale endast seega objektiivsema mulje. Meditsiinitöötajad rääkisid kolmes arvamusoos teadja rollis patsientide kaudu, kuna just nemad olid patsiendile kõige lähemal, seega nägid streiki paremini kui patsient ise (nad nägid patsientide muresid laiemalt kui üksikisiku tasandilt). Samas olid meedikud ka pädevad tervishoiu küsimusi kritiseerima. Enda rolli tagaplaanile seadmise kulminatsiooniks oli streigi viimastel päevadel avaldatud Tervishoiu Kõrgkooli lektori Alar Sepp arvamuseartikkel, kus Sepp konstrueeris terve arvamuse vältel endale vahendaja rolli ja kirjeldas olukorda patsiendina. Arvamuselugudest jäi mulje, et just streigi viimases pooles hakati keskenduma üha enam patsiendi arvamuste ja tunnete vahendamisele, kuna poliitikute ja arstide vastuseisu kulgedes süvenes järjest rohkem ka patsientide ebamugavus olukorrast tulenevalt. Näiteid patsientide heaolust või probleemidest jätkus aga mõlema osapoole huvidele vastavalt. Nii viitas Siim Kallas, et patsient on arstide jaoks tülikas ja kulutab aega, mistõttu arstid käituvad patsientidega ebaviisakalt, samas kui Alar Sepp tõi välja, et nende töökoormus seab ohtu patsientide elu.

Poliitikute ja meedikute arvamuseartiklite eesmärgiks näis olevat avalikkuse poolehoidu võitmine. Kuigi seda võib pidada ka omaseks näiteks kirjanike või ajakirjanike arvamuselugudele, oli viimastel oluline ainult võita poolehoid oma argumentidele ehk siis kirjutada veenvalt, esitades kas või võrdselt mõlema osapoole seisukohti. Poliitikutel ja meedikutel oli aga lisaks oluline võita avalikkuse poolehoid oma vaadetele, kuna avalikkuse surve võib streigi küsimustes olla oluliseks mõjutavaks vahendiks. Sellele viitab ka Merle Kaldjärve (2003: 10) seisukoht, mille järgi ajakirjandustekstidel on võime mõjutada sotsiaalseid protsesse.

Kokkuvõte

Meditsiinitöötajate streigil kui sotsiaalsel konfliktil kujunes avalikkuses kaks peamist osapoolt, kes jagunesid kahe valdkonna vahel – meditsiin ja poliitika. Uudiste kõrval said osapooled ja arvamusiidrid enda häält kuuldavaks teha ajalehtedes ja võrguväljaannetes ilmunud arvamuskirjutiste kaudu. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli uurida, missuguste keeleliste valikute kaudu on konstrueeritud meditsiinitöötajate diskursust.

Bakalaureusetöö käigus on analüüsitud 12 arvamuskirjutist Eesti Päevalehest ja Postimehest (sh võrguväljaannetest) meditsiinitöötajate streigi teemal. Bakalaureusetöö uurimismeetodiks on kriitiline diskursuseanalüüs, mis võimaldab uurida, kuidas püüavad erinevad arvamusiidrid oma kirjutistes keeleliste vahendite abil lugejat mõjutada. Arvamuskirjutisi on analüüsitud artiklite kaupa, kuna iga arvamuskirjutis on tugevasti mõjutatud just selle autori poolt, kes on olnud loojaks ning on seega oma kirjutaja “nägu”. Samuti võimaldas ühe teksti kontekstis analüüs näha, mis on arvamuskirjutise argumentatsiooni taga ehk millest võivad tuleneda kirjutaja hoiakud. Bakalaureusetöös analüüsis autor arvamuskirjutisi meditsiinitöötajate streigi diskursuses läbi diskursuserollide.

Kõige vähem leidis argumenteerimist tunnustaja rolli kaudu. Tunnustamise vähesust võib põhjendada ajakirjandusliku arvamuskirjutise kritiseeriva iseloomu pärast, kus eesmärk on pigem näidata vastumeelsust kellegi või millegi suhtes. Arvamuskirjutistes tõusidki esile teadja, kritiseeriija ja õpetaja roll, mis sageli ka omavahel põimuvad. Nende rollide väljendumist mõjutas oluliselt kirjutaja positsioon. Nii oli näiteks endise rahandusministri Siim Kallase teadja roll palju selgem kui näiteks ajakirjanik Anneli Ammase. Samuti oli endine rahandusminister tunduvalt selgem oma osapoole ehk poliitikute kaitsmises, kasutades ka ründavat retoorikat meedikute suhtes. Ajakirjanik seevastu kirjeldas probleeme mõlema streigi osapoole vaatenurgast, tuues välja positiivseid ja negatiivseid seisukohti.

Argumentation and roles in the medical personnel's strike discourse. Summary

This bachelor's thesis titled *Argumentation and roles in the medical personnel's strike discourse* examines the argumentation of the opinion articles on the topic of personnel's strike, which began in October 2012 when medical personnel, via the strike, expressed their dissatisfaction over the health care system. Before and during the event, media begun publishing various viewpoints of the opinion leaders, such as doctors, politicians, writers and journalists. Their viewpoints mostly split in two: supporting medical personnel and thereby the strike or supporting politicians, which meant reluctance towards the strike.

The research approach of the thesis is a critical discourse analysis, which is a qualitative method to understand how social and political dominations are reproduced. There were twelve opinion articles analyzed for the thesis, six of them from the daily newspaper (and online edition of) Postimees and six of them from the daily newspaper (and online edition of) Eesti Päevaleht. The purpose was to analyze which linguistic means were used to express viewpoints and to influence readers to accept them. In this thesis the author has analyzed argumentation through seven different roles of discourse: knower, teacher, criticizes, questioner, estimator, negotiator and acceptor.

Opinions were passed on mainly through knower, teacher and criticizer, but the way it was expressed depended greatly on the position of the opinion article's author. For example, to write an opinion article about the medical personnel's strike one has to know and claim something, but the competence to do so depends on the relation with the medical field or the funding of the healthcare. However articles were written also by others, for example writers or journalists who were influenced by the strike more as patients. Therefore they did not emphasize their authority unlike some doctors or politicians e.g. Siim Kallas, who was a former finance minister.

The most uncommon way to express an opinion in the medical strike discourse was through the acceptor`s role. This was seen only in one opinion article where at that time the member of the European parliament, Siiri Oviir approved emergence of the strike, arguing that it was a thorough public debate.

Kasutatud kirjandus

- Aava, Katrin 2002. Meediateksti kriitiline analüüs koolitunnis – Tekstid ja taustad. Toim. Reet Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õpetooli toimetised 23. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 12–29.
- Brown, Gillian., George Yule 1983. Discourse analysis. Cambridge: Cambridge University Press
- Dijk, Teun A. van 2005. Ideoloogia. Multidistsiplinaarne käsitus. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Dijk, Teun A. van 1998. Opinions and Ideologies in the Press. Toim. Allan Bell, Peter Garrett. Approaches to Media Discourse. Inglismaa: Blackwell Publishers, 21–64.
- EKI 2014. Eesti keele instituudi kodulehekül (kasutatud märts 2014).
- Fairclough, Norman 1995a. Critical Discourse Analysis: the critical study of language. London: Longman.
- Fairclough, Norman 1995b. Media Discourse. London: Arnold
- Kaldjärv, Merle 2003. Argumentatsioon meediatekstides – Tekstid ja taustad II. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õpetooli toimetised 26. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Karvonen, Pirjo 1995. Oppikirjateksti toimintana. Helsinki : Suomalaisen Kirjallisuuden Seura
- Kasik, Reet 2008. Meediateksti analüüs: eesmärgid ja metoodika – Tekstid ja taustad V. Toim. R. Kasik. Tartu Ülikooli eesti keele õpetooli toimetised. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kasik, Reet 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Kuldnook, Karen 2011. Militaarne retoorika. Argumentatsioon ja keeleline mõjutamine Eesti kaitsepoliitilises diskursuses. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus
- Lepajõe, Kersti 2011a. Kirjand kui tekstiliik. Riigieksamikirjandite tekstuaalsed, retoorilised ja diskursiivsed omadused. Doktoritöö. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus

Lepajõe, Kersti 2011b. Link 35. Argumenteeriva teksti iseärasused ja keelelised tunnused. Kättesaadaval elektrooniliselt – [www.oppekava.ee/index.php/Link_35. Argumenteeriva teksti iseärasused ja keelelised tunnused](http://www.oppekava.ee/index.php/Link_35. Argumenteeriva_teksti_ise%C3%A4rasused_ja_keeelised_tunnused)

Lõhmus, Maarja 2000. Kust otsida meediatekstide põhja? – M. Kõiva (toim), Meedia. Folkloor. Mütoloogia. URL (kasutatud mai 2014) <http://www.folklore.ee/pubte/meedia/sotsiaal.html>

Meos, Indrek 2010. Loogika. Argumentatsioon. Mõtlemiskultuur. Kättesaadaval elektrooniliselt – www.dspace.utlib.ee/dspace/bitstream/handle/10062/16333/Meos_I_Loogika.pdf?sequence=1

Rääk, Kristjan 2002. Poliitiliste programmide keel – Tekstid ja taustad. Toim. Reet Kasik. Tartu; Tartu Ülikooli Kirjastus, 115–128.

Sarapuu, Kathy 2008. Suhtlustasandi tähendused ajalehtede juhtkirjades – Tekstid ja taustad V. Toim. Reet Kasik. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 100–188.

Zarefsky, David 2005. Argumentation: The Study of Effective Reasoning, 2nd Edition. Chantilly, Virginia: The Great Courses.

Walton, Douglas 2006. Fundamentals of Critical Argumentation. New York: Cambridge University Press

Õim, Haldur 1986. Pragmatika ja keelelise suhtlemise teooria. – Keel ja Kirjandus 5, 257–269.

Kasutatud artiklid

Ammas, Anneli 2012. Anneli Ammas: inimliku külatohtri kuju. Postimees, 24. oktoober.

<http://arvamus.postimees.ee/1017236/anneli-ammass-inimliku-kulatohtri-kuju/>

Kallas, Siim 2012. Siim Kallas: Kui patsient pole teretunud. Eesti Päevaleht, 13. september.

<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/siim-kallas-kui-patsient-pole-teretunud.d?id=64958344>

Karjus, Jonatan 2012. Jonatan Karjus: arstid, leppige 6,6 protsendiga. Postimees, 3. oktoober.

<http://arvamus.postimees.ee/994092/jonatan-karjus-arstid-leppige-6-6-protsendiga>

Lattik, Margus 2012. Margus Lattik: ka kirjanikud võiksid streikida. Eesti Päevaleht, 17. oktoober.

<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/margus-lattik-ka-kirjanikud-voiksid-streikida.d?id=65120950>

Lempu, Helen., Kasak, Kadri., Erich Soomere 2012. Arstitudengid: kes on Eesti tervishoiu peremees? Postimees, 28. september.

<http://arvamus.postimees.ee/987928/arstitudengid-kes-on-estti-tervishoiu-peremees>

Mutt, Mihkel 2012. Mihkel Mutt: elu pärast arste. Postimees, 1. oktoober.

<http://arvamus.postimees.ee/991106/mihkel-mutt-elu-parast-arste>

Oviir, Siiri 2012. Oviir: streik – kiita või hukka mõista? Postimees, 27. september.

<http://arvamus.postimees.ee/986702/oviir-streik-kiita-voi-hukka-moista>

Pevkur, Hanno 2012. Hanno Pevkur – esmalt peab tõusma kõigi palk. Eesti Päevaleht, 27. september.

<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/hanno-pevcur-esmalt-peab-tousma-koigi-palk.d?id=65023410>

Raieste, Andres 2012. Andres Raieste: arstid ja aus palk. Eesti Päevaleht, 31. oktoober.

<http://epl.delfi.ee/news/online/andres-raieste-arstid-ja-aus-palk.d?id=65193744>

Sepp, Alar 2012. Alar Sepp: Ärge pesuveega patsienti välja visake. Eesti Päevaleht, 25. oktoober.
<http://epl.delfi.ee/news/online/alar-sepp-arge-pesuveega-patsienti-valja-visake.d?id=65165254>

Talvik, Anneli 2012. Anneli Talvik: sein muutuste ees. Postimees, 3. oktoober.
<http://arvamus.postimees.ee/993914/anneli-talvik-sein-muutuste-ees>

Talvik, Raul 2012. Raul Talvik: tervishoid ja arstide frustratsioon. Eesti Päevaleht, 5. oktoober.
<http://epl.delfi.ee/news/arvamus/raul-talvik-tervishoid-ja-arstide-frustratsioon.d?id=65067660>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina _____ Merilin Sarapuu _____

(*autori nimi*)

(sünnikuupäev: _____ 25.08.1991 _____)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

_____ ”Argumentatsioon ja rollid meditsiinitöötajate streigi diskursuses” _____

(*lõputöö pealkiri*)

mille juhendaja on _____ Maigi Vija _____,

(*juhendaja nimi*)

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, _____ 28.05.2014 _____ (*kuupäev*)